

CAZKEDİŞİ

ŞİİRLİ KÜLTÜR DERGİSİ



Sayı 37

Adil Başıoğlu

Ahmet Yılmaz Tuncer

Ayşe Özgür Aydoğan

Bedriye Korkankorkmaz

Cazkolik.com

Dilek Bayram

Fatma Ayhan

Filiz Kalkışım Çolak

Halit Payza

Hasan İldiz

Hızır İrfan Önder

Hüseyin Duygu

Hüseyin Peker

İdris Erdoğan

İrfan Bulut

Kaplan

Melih Elhan

Maria Teresa Liuzzo

M. Barış Gümüşbaş

M. Güner Demiray

M. Özgür Mutlu

Muhammet Baran Aslan

Mücahit Aygören

Necati Albayrak

Niels Hav

Özge Ç. Denizci

Sencer Başat

Sevgi Erol Öçal

Şahin Çınar

Verda Oral

Yener Çetin

Üç yüz altmış beş gün geçti, delip ömrümüzü denizlerin ortasından.
Martıların çığlıklarıyla balıkçıların gözbebeklerinde büyüttüğü yalnızlığımızı,
rüyalarımıza “çocuk mermisi diye bir mermi yok ki!” diyerek yelkenlilerin martılara,
nota kuşlarına çırılçıplak eşlik ettiği bir yıl olsun, yılınız...
Kısacası sizin olsun...

“YENİ MÜZİK SON DERECE ZOR...”* RÖPORTAJ DİZİSİ-II ZEYNEP OKTAR

ÖZGE Ç. DENİZCİ*



“Yeni Müzik Son Derece Zor” röportaj serimiz devam ediyor. Bu sayıda konuğumuz Zeynep Oktar. Piyanist ve kompozitör Zeynep ile müziğini ve elementlerini konuştuk.

**ozgedenizci@gmail.com*

Çocukken piyanonun başına geçtiğimde müziğin sanki kalbimden parmaklarıma uzanan ve kendiliğinden içimden taşan duyguların dışavurumu gibi hissediyordum. Yaşım geçip de biraz daha dışarıdan bakmaya başladığımda tüm müzik türlerinin içinde aslında duygudan daha çok tasarım olduğunu fark ettim. Yıllar ilerledikçe ise ben de aynı **Zeynep Oktar**’ın yaptığı gibi daha matematiksel düşünmeye başladım. Aslında müzik bir tasarım işiydi. Dört işlem işin başını çekiyor gibi görünse de geçirgenliği, durağanlığın zamanın ve sesin bir biçimde organizasyonu müziğin kendisini yaratıyordu. Hit yaratmak bile tüm bu matematiği bilmekle ilgiliydi. Frekanslar, ses aralıkları, zamanın organizasyonu doğan ritim, geçirgenlik, durağanlık, hareket ve daha neler neler... Kısacası yapı kurmak. **Zeynep Oktar** da tam olarak bu bahsettiğimiz “yapı kuruculardan”...

Yazının sonunda Zeynep ile birlikte oluşturduğumuz röportajda adı geçen müzisyenlerin yapıtlarından oluşan *playlistin* linkini bulabilirsiniz.

Bize yaptığın müziği nasıl tarif edersin?

Yaptığım müziği çoğunlukla tarif etmekte zorlanıyorum. Çünkü bir sürü farklı müzik türlerinden ilham alıyorum. Genel olarak zaten müzik dinlemek, müzik tüketicisi olmak zamanımın büyük bir kısmını kaplıyor. Yeni müzikler keşfetmeyi çok seviyorum. Her dinlediğim müziğin, kendi müziğimde farklı suretlerde can kazandığını gözlemliyorum. Mesela 2022 yılında *Symbiosis* isimli bir EP yayınlamıştım. Üflemeliler, çello, tuşlu çalgılar, davul, bas gitar, elektrik gitar gibi “füzyon” müzik yapan gruplarında görebileceğimiz bir ensemble’den oluşuyordu aslında. **Chick Corea, Frank Zappa, Weather Report** gibi ekiplerden çok etkileniyordum. Ama mesela elektronikler de vardı. Field recording (saha kaydı) yaptığım sesleri dijital ortamda işliyordum. İki farklı ses dünyasını birbiri

ile iç içe ve bazen de ayrık kullanmaya çalışmıştım. *Symbiosis*’i yaparken post-tonal armoniye de merak sarmıştım. Bu yüzden bazen bir matematik işlemi çözer gibi sayılarla motifler ve ritmik örüntüler yazıyordum. Bunların hepsini birleştirence “*benim müziğim*” diyebileceğim bir şey çıkıyor sanırım ortaya.

Peki bu müziği hiç bilmeyen birine kelimelerle anlatmak istesen hangi kelimeleri kullanırdın?

Köşeli ama aksak, akışkan ama didaktik gibi spektrumun iki ucunda seyir eden bir müzik diyebilirim.

Müziğini yapabilecek, kendini müziğinle ifade edebilecek alanlar bulabiliyor musun?

Şu ana kadar **Zeynep Oktar** olarak remix’ler ve *Symbiosis* dışında çok bir şey yapmadım açıkçası. Eskiden **Ethem Saran** ile *Flux Duo* diye bir grubumuz vardı. Tuşlu çalgılar ve davuldan oluşan bir ikiliydik. Zamanında ikimiz de kendimizi o alan içinde ifade ediyorduk. Şimdi kendime *Symbiosis* ile beraber ve ondan sonrası için farklı ifade alanları arıyorum. Öte yandan Hollanda’da kompozisyon üzerine yüksek lisans yaparken “besteci” kimliğimle alakalı birçok şey keşfettim. Eskiden rock/caz yapan Zeynep’i ve bir ensemble ya da orkestra için eser yazan Zeynep’i çok ayrı hissediyordum. Sanki farklı parçalarımmış gibilerdi. Yüksek lisans sürecimde aslında bu ayrık düşündüğüm iki kimliğimin birbiriyle iç içe olduğunu fark ettim. Sadece ifade alanım, yazdığım enstrümanlara göre şekil değiştiriyordu aslında.

Pek çok farklı grupta da birlikte çalışıyorsun, oralarda da kendini ifade edebildiğini düşünüyor musun yoksa onları ayrı mı tutuyorsun?

Grup müziği yapmak gerçekten çok emek isteyen bir şey. Mesela *Büyük Ev Ablukada*’da 7 kişiyiz. Hepimizin müzikal olarak farklı düşünceleri olabiliyor. Ama birbirimizle göz göze gelip “*Evet budur*” dediğimiz anlar oluyor. O anları çok kıymetli buluyorum. Orada çünkü aslında benim bireysel olarak ne düşündüğüm değil, ortaya çıkan müzik hayvanını neyin besleyeceği önemli. O yüzden grup müziğinde “benlik”ler değil de, başka bir organizmayı besleyen çoklu kaynaklar haline geliyoruz bence.

Bireysel çalışmak bazen çok yalnız hissettirebiliyor insana. Sadece bir kağıt parçası ve siz oluyorsunuz (ya da bir ekran ve siz). Zaman zaman bazı fikirlerin demlenmesi için gereken bir mesai olsa da, başka insanlarla bir araya gelip bir şey üzerine kafa yormak bana daha ilham verici ve zevkli geliyor çoğu zaman.

Sence Türkiye’de yapmakta olduğun türe yakın müzisyenler var mı? Onlarla nasıl bir araya geliyorsun?

Tolga Tüzün benim için müzikal olarak çok büyük bir ilham kaynağı oldu. Aynı zamanda mentorum ve dostum haline geldi zaman içinde. Pandemide hem Tolga’nın albümü *Phoenix*’i, hem benim bitirme projem olan EP’im *Symbiosis*’i aynı dönem kaydediyorduk. Her hafta görüşüp, yazdığımız müzikler üzerine konuşup fikir yürüttüğümüz bir dönemdi. Çalışma disiplini de onunla beraber pekiştirdim diyebilirim.

Çevremde yapmakta olduğum türe yakın olmayan da bir sürü etkilendiğim müzisyen var aslında. Mesela en yakınım **Can Güngör** var. Yaptığı müziğe yaklaşımı beni çok etkiliyor. Çok disiplinli. Düşünsel, bilişsel ve duygusal aktarımı çok yüksek bence. Detaycılığıyla bana çok ilham veren bir insan.

Yapmakta olduğun müziğe ilişkin dünyadaki durum nedir? Sen nasıl görüyorsun?

Şu sıralar dinlediğim müziklere dayanarak, İngiltere, Polonya ve Amerika’da çok iyi bir progresif caz cemiyeti olduğunu gözlemliyorum. İngiltere’den **Krokofant, Animal Society, The Comet is Coming, Strobes, Flying Machines, Chiminyo** gibi örnekler; Polonya’dan **Błoto, EABS, Sneaky Jesus** gibi grupları takip ediyorum. Amerika’da ise New York’tan **Craig Taborn, Matt Mitchell, Dan Weiss, Miles Okazaki, Kate Gentile** gibi isimler aklıma geliyor.

Müzisyen olmanın temel zorluklarını bir kenara bıraktığımızda Türkiye’de “Çağdaş müzik” ya da kendi türünü nasıl ifade ediyorsan onun kompozitörü ve icracısı olmak zor mu? müzisyenin eğer ki öyle bir derdi varsa-anlaşılmak, anlatabilmek vs. gibi)

Türkiye’de çağdaş müzik, genel olarak gözlemlediğim kadarıyla kurumlar üzerinden var oluyor. Özellikle müzik enstitüleri ve akademik kurumlardan bahsediyorum tabii ki. Her şeyde olduğu gibi bunun avantajları ve dezavantajları var bence. Avantajı, müziğin var olabileceği bir alanı olması. Dezavantajı ise bu müziğin var olabildiği yerler, haliyle belirli niş bir kesime hitap etmeye yönelik bir varoluşa sürüklüyor. Satır arasında erişilebilirlik ve sınıfsal farklarla mücadele edilmesi gereken bir alan açıyor bence bu.

Benim açıkçası çok büyük kitleler tarafından anlaşılmak gibi bir derdim yok. Ben var olduğum topluma, komüniteye elimden geldiğince müziğimle hizmet edip, bir kültürün parçası olmanın peşindeyim. Beni besleyen kültüre katkı sağlamak elimden gelen tek şey gibi.

Önümüzdeki süreçte Zeynep Oktar neler yapacak?

2025 yılının ilk aylarından itibaren yeni bir albüm sürecine giriyorum. Sene içerisinde konserlerle beraber de icra etmeye başlamayı planladığımız bir albüm. *Symbiosis*'i yazmaya başladığımdan beri, kafamda yeni bir hikaye şeması oluşmaya başlamıştı. Bu albümde o zamandan bu zamana elimde biriken bu örüntüyü, sözsüz bir hikaye anlatıcısı gibi sunmayı planlıyorum.

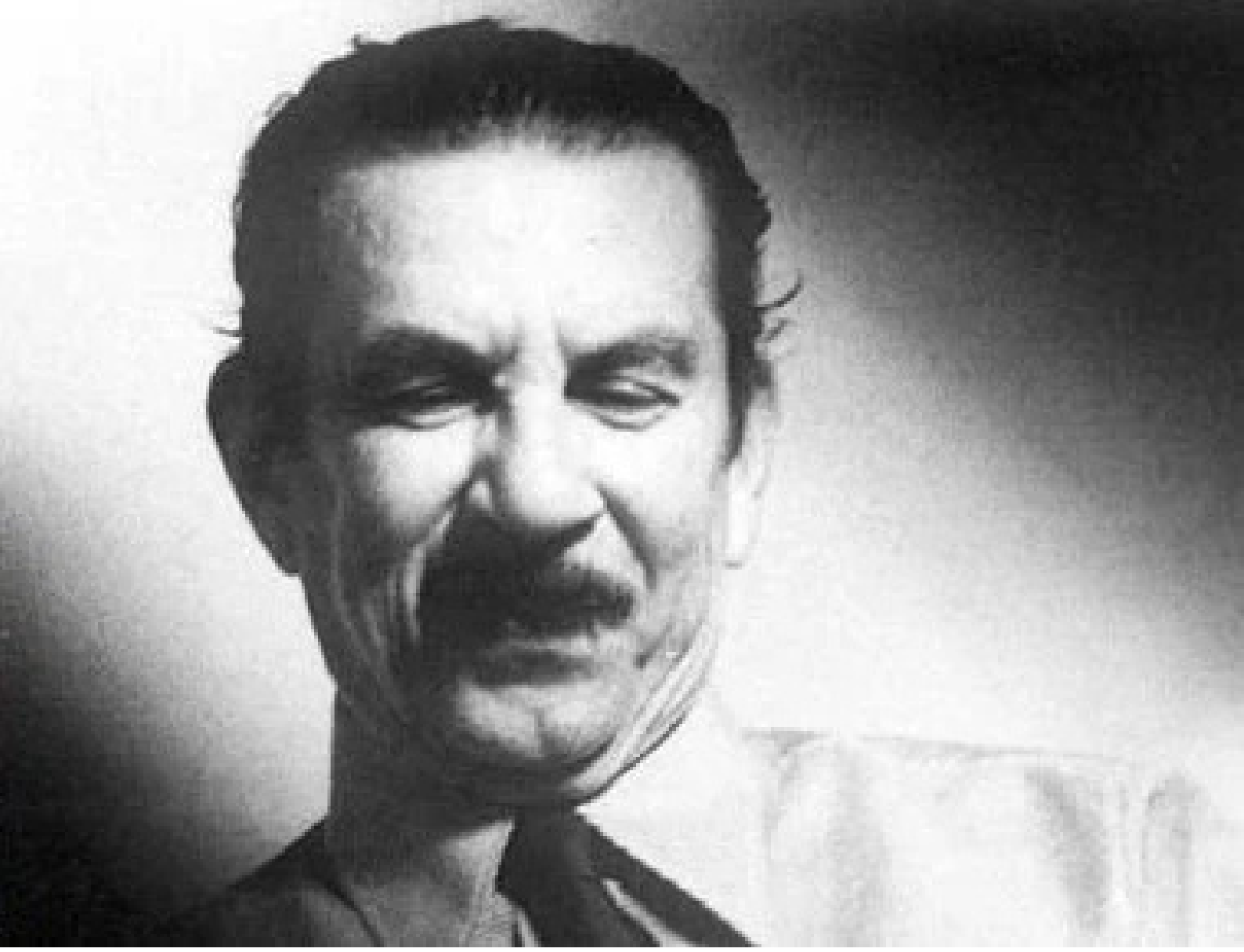
Peki bizi yeni etkinlikler bekliyor mu, nasıl takip edebiliriz?

Önümüzdeki yıl için olan planlarım gerçekleşirse yeni etkinlikler bekliyor diyebilirim :)
Instagram'ım @zeyoktar'dan takip edebilirsiniz.

Dinleme Linki:

<https://open.spotify.com/playlist/4KVS5Ub40a3F5GLjrxAOIC?si=1JU-hnbXR-mG03ZEGA8VsQ&pt=35c70641175f4f27c8f31c7a39b3f148&pi=e-ueHMoHyOSXOr>





A. KADİR'İN RÜZGÂRINDA ŞİİRE VE YAŞAMA DOKUNMAK



KAFKA KEDİSİ
HALİT PAYZA

Kendi şiirlerini okumadan, Hayyam çevirisinde görmüştüm, A. Kadir adını. Cep kitabı boyutunda, mavi karton kapaklı, bir okunuşa bitirilebilen bir kitaptı. A. Kadir'in çevirilerini okuyunca, Hayyam'ın şimdi asıl çevirmenine ulaştığını düşündüm. Yazınsal tarihin tartışılan konulardan biridir, şiirin başka bir dile çevrilemeyeceği. İyi çeviri, şiiri yeniden bir başka dilde yazmaktır. Bunu da yine şiir yazan şairler yapabilir. Hiç kuşku yok ki A. Kadir de iyi çeviri yaptığı gibi, iyi şiir yazan şairlerdendir. İyi şiir yazdığı içindir ki, iyi çevirmendir de. Çevirmenliği şairliğine ne kattı bilinmez ama şairliği çeviri şiirlere has şiir tadını katmıştır.

Paul Valery, şiir tanımlaması yaparken şiirin yalnızca kendi yazıldığı dilde olması durumunda şiir olarak kalacağı, asla bir başka dile, taşıdığı sesi yitirmeden taşınamayacağını düşünür, onun şiir tanımı da bu çevrilemezlik ile dokunulmazlık zırhına bürünmüştür, açıkça “çevrilmeyen, başka türlü söylenemeyen” şeydir şiir. **Cahit Sıtkı** da aynı kanıdadır: “Şiir çevrilemez!” Bütün bu yargılara karşın, yine de onun çevirileri için çeviride usta bir şair tanımını yapabiliriz. Onun çevirdiği şiirler, çeviri şiir gibi durmaz, duyumsanmaz. **A. Kadir** çevirirken, şiiri yeniden yazmış, çeviri ‘şiir kokusundan’ şiiri arındırmıştır.

1940 kuşağı toplumcu şairleri arasında A. Kadir’i de saymak yerindedir. 1940 Kuşağı için şunu da çok rahatlıkla söyleyebiliriz. Sonraki kuşaklar için bir başlangıç noktasıdır 40 kuşağı. Bu kuşak toplumcu gerçekçi yazın anlayışını geliştirmiş, 1968 Kuşağı’nın da yetişmesinde öncülük etmiştir. Bu kuşağın şairleri, muhalif ve sosyalist toplum anlayışlarından tek parti dönemi de söz konusu olsa yoğun bir biçimde baskılanmış, kitapları toplanmış, tutuklanarak, uzun yıllar hapiste kalmış, kimleri yurtlarından uzakta yaşamak durumunda bırakılmışlardır. **Şükran Kurdakul, Attila İlhan, Rifat Ilgaz, Arif Damar, A. Kadir** hemen sayabileceklerimiz arasındadır.

1940 Kuşağı bir tepki kuşağıdır. **Nâzım Hikmet**’in susturulmak üzere tek bir adamın gerçekleştiremeyeceği suçlarla suçlanarak tutuklanması, ağır hapis cezalarının birbiri ardına istenildiği dönemde, diğer 40’lı şairler için üstü örtük faşizme tepki vermenin en akılcı yöntemi başkaldırı ve toplumcu gerçekçiliği savunan yazınsal üretimleri olmuştur. Bunun bir diğer gerekçesi de ikinci paylaşım savaşında tek parti iktidarının faşist uygulamaları olarak gösterilebilir. **Nâzım Hikmet**’in şiiri yasaklıydı ve sakıncalı görülüyordu. Bunu kabullenmek, **Nâzım Hikmet** dışındaki aynı sosyalist/toplumcu gerçekçi görüşleri benimseyen şairlerin de şiirleri-

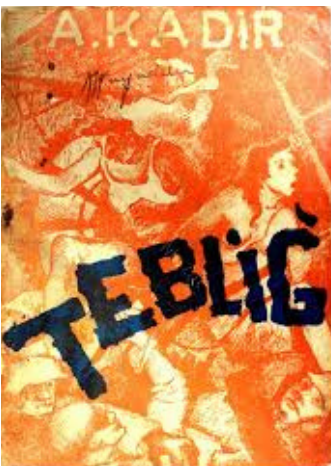
nin yasaklanması, sakıncalı olarak değerlendirilmesi ve şairlerinin de aynı suskunluğa mahkûm edilmesi anlamına geliyordu ve bunun kabul edilebilir olması olanaksızdı.

Koru Kendini başlıklı şiirinde **A. Kadir** “Kaldırınca tabancasını / Nişan almak için sarı saçlıya / parlayıverdi gözleri / Koru kendini / Kırlangıçlar uçuştular / Korkudan çığırıp / Kanat çırparak koru kendini // Hadi söyle bana müziği seversin sen / Nasıl çalar insan hapishanede / Ağrılardan, sızılardan sonra / Romatizmanın zincirlerin kemirdiği elleriyle. // İşte nişan aldı tam /Kemanın üstüne / Iskalamaz iyi nişancıdır / Koru kendini / Ama teller gene şakıdılar / Doldular havayı titrek titrek hiç umursamadan .// Havasız bir delikte / Gıcırdayan somya üstünde yatakta / Yakalanmışsın berbat bir öksürüğe / Gel de şarkı söyle. / Ama yine de sarı saçlı adam / Devam etti kemani çalmaya / Dirildi içimizde ölü düşler” diyordu. Şairler tutsak ama şiirleri özgürdü.

Kimi şairler gibi onu asıl ismiyle değil, şiirlerinde kullanmak istediği **A. Kadir** imzası ile tanıdık. İsmi kısalttı, soyadını attı, anmadı bile. O **A. Kadir**’di, **İbrahim Aldülkadir Meriçboylu** değildi artık. Bugün kültür başkenti olarak bilinen ama saltanat ve istibdadın ağır baskısı altında, **Tevfik Fikret**’in o güzel betimlemesi ile bin kocadan arta kalmış İstanbul’da 1917’de doğdu. Eyüp Ortaokulu ve 1936’da Kuleli Askeri Lisesinde orta öğrenimini tamamladı. Kara Harp Okulu son sınıf öğrencisiyken 1938 Harp Okulu Davasına karıştığı gerekçesi ile **Nâzım Hikmet** ile birlikte tutuklandı. Onu toplumcu gerçekçi ve şair yapan belki de bu tutuklamadır. **Nâzım Hikmet** şiirine bu kadar yakın olmasa ve şairini bu kadar içten sevmese tutuklanmayacak, yargılanmayacak, şair de olmayacaktır. **Nâzım**’ın şiirleriyle ve yaptığı söyleşilerle Kara ve Deniz Harp Okulu’nda askeri isyana yönelttiği öne sürülüyordu. Okuldan uzaklaştırıldı ve on ay hapse mahkûm oldu. Cezası bitince 1941’de İstanbul Hukuk Fakültesi’ne girdi.

Bir süre *Tan Gazetesi*'nde düzeltmen olarak çalıştı. *Yürüyüş* dergisini çıkardı. 1943'te ilk şiir kitabı olan "Tebliğ"de yazdığı şiirler savaş karşıtı görülerek toplatıldı. Sıkıyönetim Mahkemesi toplatma ile yetinmedi ve şairini de İstanbul dışına sürgün etti. 40'lı yıllarda görüyoruz ki, henüz "Ananı da al git" ya da "Ya sev ya terk et" gibi kerameti kendinden menkul özlü sözler söylenmeyip, işi başkasına değil, sıkıyönetim mahkemeleri kendiliğinden yapıyordur.

A. Kadir sürgünlüğünü Muğla, Balıkesir, Konya, Adana, Kırşehir'de tamamladı. Zorunlu sürgünlüğü bitince yeniden İstanbul'a döndü. Önce bir bisküvi fabrikasında iş buldu. Yayınevlerinde çevirmenlik, düzeltmenlik yaptı. Sıkıyönetim ile arası hiçbir dönem düzelmedi. 12 Eylül sonrası yine gözaltındaydı. 1965'te yayıncılık yapıyordu ve kendi kitaplarını kendisi yayımlıyordu. **Ali Karasu**, ilk şiir kitabında kullandığı adıydı. Henüz toplumcu gerçekçi değildi ve yazdıklarında **Faruk Nafiz Çamlıbel**, **Necip Fazıl Kısakürek** tadı duyumsanıyordu. Toplumcu gerçekçi şiirle tanışmasını, **Nâzım Hikmet** ile aynı cezaevini paylaşmasına borçludur. Ankara Cezaevinde yatıyordu ve **Nâzım** da oradaydı.



Tebliğ'deki şiirler hem savaş karşıtı düşüncelerle yüklüdür, hem de şiirinde yoksul Türk insanı vardır. Diyalektik materyalist bir bakış açısı ile topluma bakar ve bireylerin kişisel yaşamlarını, toplumsal gerçeklikle harmanlayarak yorum-

lar. Dili yalın ve çarpıcıdır. Şiirini halk şiirinin tınılarıyla türkülerle besler. Şiirlerinde savaştan, yoksulluktan, mahpusluktan, eşitlikten söz eder. Şiirlerinde **Orhan Veli**'nin birinci yeni ya da garip akımının da etkileri vardır ve **A. Kadir** bunları toplumcu gerçekçi şiir anlayışı ile yeniden kurgu-

lamıştır. **Eray Canberk**, **A.Kadir**'in şiir poetikasını "Şiire Nâzım Hikmet etkisinde başlamasına karşın, zamanla 1940 toplumcu gerçekçi kuşağın özgün isimlerinden biri oldu. İçten bir anlatımla toplum sorunları ve yenik hayatların acılığını yansıttı" sözleriyle çizer.

Nâzım etkisindeki şiirlerine örnek olarak *Dağ Başında*'yı gösterebiliriz: "Beni bir dağ başında böyle yapayalnız kodular, / rüzgârlara, kuşlara, bulutlara yakın, / senin etinden, tırnağın ayrı, / senin kokundan uzak .// Benim güzelim, / benim ceylan bakışım, / benim kafamın ateşi, / yüreğimdeki. / Mümkün mü şu anda rüzgâr olmak, kuş olmak, / şu anda üç dört portakal almak, getirmek sana, / sana tuzlu badem, / kabak çekirdeği. // Şu anda hiçbir şey mümkün değil. / Şu anda her şeyden ayrı, her şeyden uzağım ben. // Şu anda sadece yalnızlık ve kahr. // Hayır güzelim, / hayır, ceylan bakışım, / hayır, kafamın ateşi, hayır, / hayır, yüreğimdeki. / Şu anda mümkün en güzel olan tek bir şey vardır: / Yanarak sevmek seni."

Kerim Korcan, *Harbiye Kazanı*'nda 1938 yılındaki Kara Harp Okulu Mahkemesine ilişkin yazdığı anılarında, bu davayı izleyen Donanma Komutanlığı Davaına gönderme yapar ve bu davalara "birbirinin başlangıcı ve sonucu" olduğunu ileri sürer. Kitapta ileri sürülen en ilginç tezlerden biri de **Nâzım Hikmet**'in, Deniz Topçu Başgediklisi **Hamdi Alevdaş**'la kurduğu öne sürülen siyasal ilişkiye ilişkin saptamalarıdır. 1934 yılında **Nâzım** ve **Hamdi Alevdaş**, bir araya gelmekte sosyal/siyasal/yazınsal konuşmalar yapmaktadır. **Hamdi Alevdaş**, **Nâzım**'la yaptığı konuşmaları donmadaki diğer arkadaşları ile de paylaşmaktadır. **Hamdi Alevdaş** yargılamalar sırasında bu ilişkiyi kabullenir. Mahkeme bu ve buna benzer açıklamaları yeterli görür. **Nâzım** izlenmekte ve izlendiğini bilmektedir. Ancak yine de bu paranoya ile izleyenleri geri çekmeleri için yaptığı konuşma ile her iki davanın açılmasına neden olur. Korcan'ın da belirttiği gibi Kara Harp

Okulu ve Donanma Komutanlığı Davası, hem bir başlangıç, hem de bir sondur ve tarihsel süreci değiştiren, öndekini geriye, geridekini öne çeken de birbirlerinin yerine geçerler ve birbirini tamamlarlar.

40 Kuşağı öncesi ve bu kuşaktan sapan diğer şairler, şiirlerini bütünüyle bireye yaslamışlardır. Onlar için hiç de tekin olmayan bir önemde toplumcu şiirler yazmak, siyasete bulaşmak, hele hele sosyalizmden söz etmek, daha iyi, daha güzel, daha eşitlikçi, özgürlükçü bir dünyadan söz etmek, gözaltılar, izlenme, fişlenme, tutuklanmak, hapislik ve sürgün demektir. Bile isteye yönlerini dönerler kendilerini, bireysel duygu ve tutkularını anlatırlar. Tehlikeden uzak durmaya çalışırlar ve bunu önce bireyi anlatmak ve bireyi özgürleştirmek olarak nitelendirirler. Öyle mi? Öyle olmadığı görülüyor. Düpedüz kaçıtır ve korkularını bireycilik maskesi altında gizlemektedirler. Maskeli balodadırlar ve konuk olduklarını sanmaktadırlar, oysa maskeli balonun soytarılarıdır. Unutuluş gelir ardından. Ne şiirleri ne de şairleri anımsanır. Oysa **A. Kadir** ödeyeceği tüm bedelleri ödemeye hazır. Bugün de varsa ve anımsanıyorsa, kimi şiirleri, şiirlerinin unutulmaz dizeleri hala anımsanıyor ve mırıldanıyorsa bu yürekli duruşu yüzündendir.

1976'da Militan Dergisi'ne verdiği söyleşide, hapislik/sürgünlük sonrası, fişlenmiş ve adı komüniste çıktıktan sonra yaşadıklarını bir tokat gibi onu fişleyenlerin, özgürlüğünü ve ekmeğini elinden alanların yüzlerine vuracaktır. *"Bir ara boş gezdim. Ne iş bulsam yapacaktım. Ama iş neredeydi? Bütün kapılar kapalıydı. Bir ara günde bir iki liraya bir bisküvi fabrikasında çalıştım. Sonra en pespaye patronların yanında musahhihliğe başladım. Olanca gücümle ve çok ucuza çalışarak kendime tek laf söyletmedim. Polis çalıştığım yere geliyor, benim işten çıkarılmamı istiyordu. Ama patron ne kadar aşağılık olursa olsun, kendisine ucuza çalışan ve işine çok yarayan*

adamı elinden kaçırmak istemez. Ben de bundan yararlandım, aç kalmak korkusu içinde, kendimi harcamayı göze aldım. O sıralar öyle bir baskı vardı ki, değil bir kitap, bir tek şiir bile yayınlamak hayaldi."

Kimse kitaplarını basmak istemezse, o bunu kendisi yapmaya hazır.

Şairler/yazarlar yazmaya koşuludurlar ve yazmaktan başka yapacakları başka bir şeyleri yoktur. **A. Kadir** de öyle yapacaktı. İnatla ve ısrarla kitaplarını kendi basacaktır. Kavga verilmelidir ve verilen kavganın sonunu düşünmeye gerek yoktur. Kavga verilmesi gerektiği, yaşamın sürebilmesi, başka türlü yaşanılmayacağı için yapılmalıdır ve öyle de yapılır. Bunu yaparken en çok iki kişiyi anımsar ve o iki kişinin gözlerini sırtında duyumsar: Anası ve **Nâzım Hikmet**. Onurlu yaşamışsa, kimseye muhtaç olup, el-etek açmamışsa bundandır. En çok anası ve **Nâzım** için yanlış yapmamaya, bozulmamaya ve dizlerini üzerinde dik durmaya çabalar.



Harp Okulunda, başta **Nâzım Hikmet**'inkiler olmak üzere aydınlanmacı, ilerici yazarların kitaplarını okudukları ve bu nedenle **Nâzım**'ın da askeri isyana teşvik etmekle suçlandığı davada da yargıca savunmasını yaparken onurla ve gururla durmaktadır.

Nâzım'ın on beş yıla mahkûm olduğu bu davada, A. Kadir savunmasını, 1938 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet adlı anılarını yazdığı kitabında anlatır. Yargıç, kürsüden **A. Kadir**'in ismini söyleyince, ayağa kalkar. Devamını A. Kadir'den izleyelim:

"Savcının bütün iddialarını reddediyorum dedim. Reddediyorsun ama okuduğun kitaplara baksana, dedi Hâkim. Ne var benim okuduğum kitaplarda? dedim. Siz ne okumamı istiyorsunuz benim? Ben

gerçekleri öğrenmek istiyorum, gerçek hayatı. Halk çocuğuyum ben, babasız büyüdüm. Çocukluğum perişanlık içinde geçti. Tatillerde sepetçilik yaptım, kahveci çıraklığı yaptım, mahalle aralarında kurabiye sattım, karpuz sergilerinde çalıştım, gelecek yılın kitap, defter parasını çıkarayım diye. Mahallemizdeki zengin çocuklarının yaşıyışlarını görürdüm. Biz kurufasulyeyi çok zaman zor bulurduk. Ben askerî okula fukaralık yüzünden girdim. Fukara olmasaydık belki de doktor, mühendis okuluna girerdim. Ne okumamı istiyorsunuz benim? **Halit Fahri**'leri, **Orhan Seyfi**'leri, **Yahya Kemal**'leri mi? Elbette ki **Gorki**'yi okuyacağım, **Nâzım Hikmet**'i okuyacağım. Ama bunları okuyorum diye isyan falan mı düşünüyorum sanıyorsunuz? Askerî isyan nerede, ben nerede? Bizim aklımızın ucundan geçmiş değil böyle şeyler. Bedava yedirdiğiniz yemekleri kursağımızdan çıkarmak istiyorsunuz bakıyorum. Nedir bu dünyada zenginlik, fakirlik diye düşündük mü, hemen komünist deniyor. Ben zenginleri sevmiyorum. Komünistlik mi bu sizce? Soruyorum, komünistlik mi?” Daha sonra şöyle sürdürür: “Zenginleri sevmemek, fakirlere acımak, **Nâzım**'ı okumak ve sevmek komünistlik mi? Eğer komünistlikse bu, komünisttim ben işte, ne yaparsanız yapın.”

Söyledikleri bitince, elini sıraya hırsla ve inatla vurup sanık sandalyesine oturur. Bunları söylemeyi düşünmüştür ve düşündüğü gibi de aynen söylemiştir. Yine de bütün bunları söyleyebildiği için hem şaşkındır, hem de rahatlamıştır. Üzerinden büyük bir yük kalkmıştır. Onurluca davranmış ve kendini onurla savunmuş, düzmece iddialara gereken yanıt vermiştir.

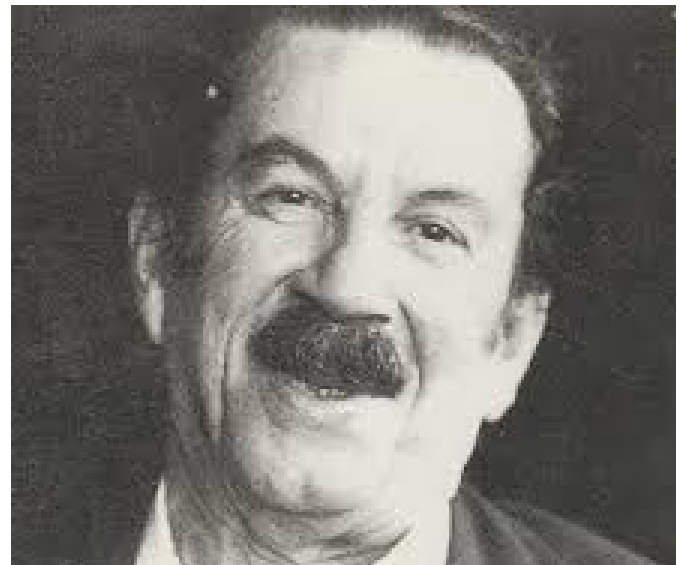
Başka türlü davranabilir miydi? Sanmıyorum. Kendisine, okuduğu kitapları anımsatıp, kitap okuduğu için isyana katıldığını ileri sürenlere karşı başka ne yapılabilirdi? Bu yanıt karşısındakileri de bir o kadar şaşırtmıştır kuşkusuz. A. Kadir, yargı karşısında ve haklı oldu-

ğu bir davada, pişmanlık gösterecek, bağışlanmayı dilecek ve mahkemenin istediği gibi Nâzım'ı suçlayacak değildir. Korkuyu görmek isteyenler, boşuna bakacaklardır kararlı gözlerine. Yargıçlarda da bir değişiklik olacaktır bunları duyunca. **A. Kadir** “Yumuşayıvermişti” diyor. Ama aynı mahkeme **Nâzım**'a on beş sene verirken hiç de yumuşak değildir.

Anılarını yazdığı aynı kitapta şunları da söylüyor: “Baktım, zabıt kâtibi gözlerini bana dikmiş, yanaklarından yaşlar akıyor, bayağı ağlıyor zavallı! Önümde **Fuat Ömer**, **Nâzım**'ın avukatı, şaşırmış kalmış, öyle bakıyor. **Nâzım**'a baktım, yüzü bana dönük, gözleri yaşlı, bir baba şefkatiyle gülümsüyor. Arkamda bir ses duydum, döndüm şöyle bir, baktım **Naci Fişek**, içini çeke çeke ağlıyor”

Düşünceler şiirinde “Pınarından özgürlüğün al bir yudum / çek bir soluk rüzgârından sevdamızın / seni benden ne bu kapı ne bu duvar ayıracak / seni ne bu kara kara gelen ölüm // Al bir yudum pınarından özgürlüğün / Rüzgârından sevdamızın çek bir soluk // Gelir bir el kırar bir gün kapıları / Karanlığın bahçesinde açar gülüm // Seni benden ne bu kapı ne bu duvar ayıracak / Seni ne bu kara kara gelen ölüm” diyordu.

A. Kadir 1985'te İstanbul'da öldü. Mezarında dik yatmaktadır!



YÜZYILIN CAZ ŞARKICILARI REHBERİ*

*Bu yazı cazkolik.com sitesinin izniyle kullanılmıştır.



Bu liste ve açıklamalar Bandcamp'tan George Grella tarafından hazırlanmıştır.

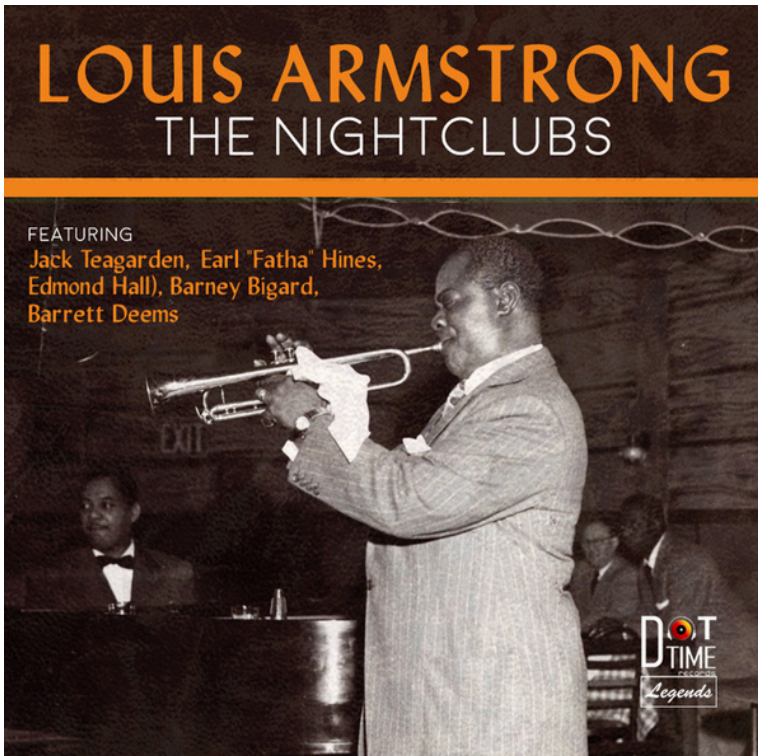
<https://cazkolik.com/icerik/yuzyilin-caz-sarkicilari-rehberi>

LOUIS ARMSTRONG'DAN CECIL MCLORINT SALVANT'A YÜZYILIN CAZ ŞARKICILARI REHBERİ

Caz şarkıcılığı genellikle enstrümantal caz geleneğine yardımcı bir şey olarak algılanmıştır, ancak gerçek şu ki, şarkıcılık ta en başından beri müziğin özünde yer alagelmıştır: Louis Armstrong sadece trompetçi olarak değil şarkıcı olarak da ilk caz yıldızlarındandı; büyük tenor saksafoncu Lester Young genç Billie Holiday'i çok etkiledi ve elbette Billie Holiday de onu etkiledi, giderek efsane oldu. Frank Sinatra caz büyükleri Harry James ve Tommy Dorsey ile yetişti, onlardan şarkı söylemeyi öğrendi ve yine Lester Young da dahil olmak üzere nefesli çalanlar için takip edilen bir örnek oldu.

Caz, popüler bir müzik olarak başladı. The Great American Songbook konsepti, şarkıcıların Broadway oyunlarında ve radyolarda sevilen bir dizi popüler şarkıyı benimseyerek bunları nesiller boyunca diğer şarkıcılara ve enstrümantalistlere aktarılan standart materyaller haline getirmesiyle ortaya çıktı. Bu enstrümantalistlerin avangart ve deneysel fikirlere öncülük etmesi gibi, şarkıcılar da buna katkıda bulunmuştur, vokalistler on yıllardır Sun Ra Arkestra'nın önemli bir parçası olmuştur mesela. İşte Bandcamp dünyasından derlediğimiz son 100 yılın caz şarkıcılığı rehberi.

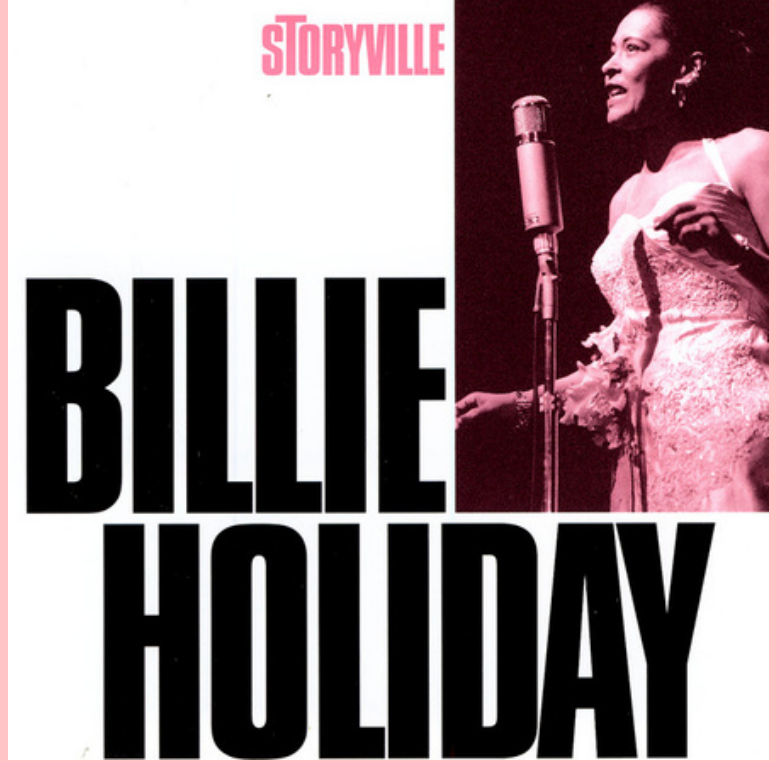
LOUIS ARMSTRONG, "THE NIGHT CLUBS"



Louis Armstrong ses kayıtlarının yapılmaya başladığı çağın en büyüklerinden biridir. Hot Fives ve Hot Sevens kayıtlarıyla 1920'lerin başından itibaren cazda devrim yarattı ve daha sonra dünyaya hükmetmeye devam edecek modern Amerikan popüler müziğini neredeyse tamamen tek başına yarattı ve bunu sesi ve trompetiyle yaptı. Ondan önce popüler şarkı söyleme tarzı mırıldanmalı, tatlı ve boğuktu. Armstrong cümleleri böldü, tınırlarla oynadı, kısacası şarkıyı trompetini çalar gibi söyledi, ayrıca, bol miktarda mizah ve eğlence ve biraz da şikayet, yakınma ve düşünce ekledi. Müziğin [ve cazın] iki dönemi olduğunu söylemek abartı olmaz: Louie'den önce ve Louie'den sonra.

BILLIE HOLIDAY, "MASTERS OF JAZZ, VOL. 11"

Her zaman sevilen biri oldu Lady Day. Holiday'in hayatı ve kariyeri trajik şekilde kısa sürdü, bunun acısı, 1959'da 44 yaşında karaciğer sirozundan ölmesiyle ortaya çıktı. En iyi şarkı stilistlerinden biri olan Holiday'in muhteşem tınısı ve sade, sıcak, samimi sesi her şarkıyı adeta başyapıta dönüştürüyordu. Kaybedilen bir sevgili için yanan bir ışık tutan "meşale şarkıcısı" fikri Holiday ile başladı. Çoğunlukla canlı kayıtlardan oluşan bu güzel koleksiyon, Holiday'in kariyerinin ortalarına (1944-1951) aittir ve "Detour Ahead" ve/veya kendisini hükümetin [FBI'nın] hedefi haline getiren, linç karşıtı "Strange Fruit" gibi klasik şarkılarıyla doludur.



ELLA FITZGERALD; "LIVE AT THE PALLADIUM, NYC 1951"



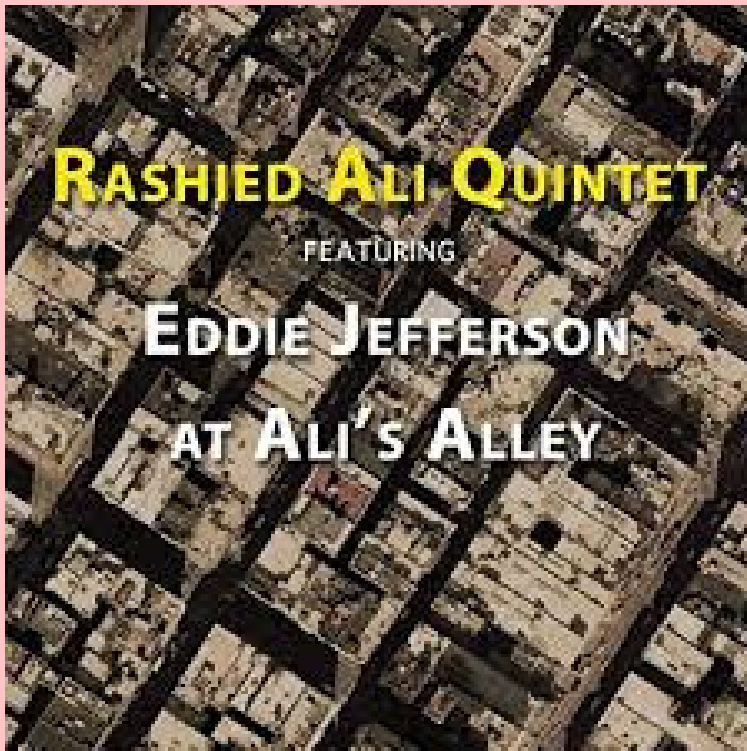
Genellikle (ve haksız şekilde) Holiday'in karşısında duygusal bir müzisyenden ziyade bir tür teknisyen olarak konumlandırılan Fitzgerald, gençliğinde Harlem sokaklarında şarkı söylemeye başladı, Apollo Tiyatrosu'ndaki amatörler gecesinde birincilik kazanarak Chick Webb'in ünlü orkestrası önünde şarkı söylemeye başladı. Evet, tekniği mükemmeldi, mükemmel entonasyonu, harika artikülasyonu vardı, sesi çan kadar berraktı ama öte yandan muazzam zekâsı, tarzı ve coşkusu da vardı. Fitzgerald swing'ten bebop'a kolayca geçti. Bu albüm gerçek bir bootleg, Decca ve ardından Verve plakları arasında kalan, önce Avrupa'da kısa bir süre ve yarı-yasal olarak ortaya çıkan, şimdi herkesin elinin altında olan canlı bir performanstır.

KING PLEASURE, "GOLDEN DAYS"

Müzikteki en büyük isimlerden biri olan (Clarence Beeks olarak doğdu) King Pleasure, erken dönem bir şarkı olan "Moody's Mood for Love" şarkısı ile hit oldu. Vocalese, Eddie Jefferson'ın öncülüğünü yaptığı, bir şarkıcının caz kaydında melodiye ve soloya söz eklediği bir fikirdi. Adını saksafoncu James Moody'nin "I'm in the Mood for Love"daki solosundan alan ve onun üzerine inşa edilen bu kayıt Pleasure için hit olmuş, onu etkili bir figür haline getirmiş ve genç Blossom Dearie ile tenor saksafonda Moody'nin kendisine yer vermiştir.



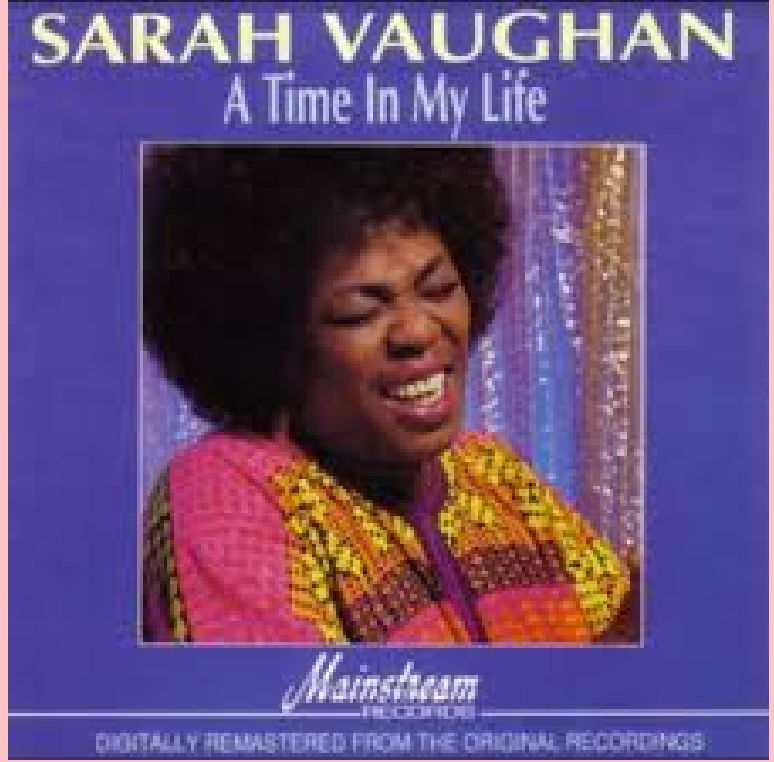
THE RASHIED ALI QUARTET, "EDDIE JEFFERSON AT ALI'S ALLEY"



Eddie Jefferson gelmiş geçmiş en hip, en şık caz şarkıcılarından biriydi. Büyük bir bebop şarkıcısı olarak merkezi konumuna rağmen, genellikle ilgi odağı olmaktan uzaktı ve 1979'da 60 yaşındayken öldürüldü. Davulcu Rashied Ali'nin loft caz klübünde 1976 yılında kaydedilen bu canlı albüm 21. yüzyıla belki ulaşmadı ama gerçek bir hazinedir. Jefferson, Miles Davis ve John Coltrane'in standartlarını, bebop klasiklerini ve modern caz bestelerini kendi vokalleriyle seslendiriyordu. Albüm "Moody's Mood for Love" ile sona erer.

SARAH VAUGHAN; "A TIME IN MY LIFE"

Sarah Vaughan'ın sesinin katıksız güzelliği ve etkileyici statüsü onu cazın en yüksek figürlerinden biri haline getirdi. Şarkıcılığı incelikli ve derindi. Replikleri beklenmedik alanlara doğru genişletebilir ya da küçük süslemeler ve ritmik değişikliklerle, malzeme ve caz duyarlılığı dışında her şeyde operatik bir yaklaşımla etkileyebilirdi. Ayrıca Marvin Gaye'in "Inner City Blues (Makes Me Wanna Holler)" şarkısına yaptığı bu yorumda olduğu gibi, caz şarkıcılığının pop alanına nasıl uzanabileceğinin en iyi örneklerinden biriydi.



MARK MURPHY; "THE LATIN PORTER"



Mark Murphy'nin boğuk sesi ve yakışıklılığı plâk şirketlerinin 1950'lerde Bobby Soxer cazibesine sahip bir pop şarkıcısı olarak ambalajlamasını sağladı. Ancak bu hiçbir zaman tam olarak o fikre oturmadı, 1960'lara gelindiğinde kendini tamamen caza adanmış, edebiyattaki Beat hareketini şarkılarında ifade etmeye çalışıyordu. Murphy uzun kariyeri boyunca konserlerinde Jack Kerouac'ın The Subterraneans kitabından bölümler okudu, latin ve Brezilya müzikleri söyledi ve "Stolen Moments" ve "Red Clay" gibi modern standartlara şarkı sözleri yazdı. Yaptıklarının çoğu, Cole Porter'ın bu latin caz aranjelerinde bir araya geldi.

MAX ROACH FEAT. ABBEY LINCOLN, "WE INSIST! MAX ROACH'S FREEDOM NOW SUITE"

Sesi trompetle alev makinesi arasında bir şeydi. İlki, vurucu ifadelerdeydi, ikincisi ise içindeki ateşti. Abbey Lincoln 1960'lı yıllar ve sonrasının önde gelen caz şarkıcılarından biri oldu. Bir dönem davul efsanesi Max Roach ile evlendi, ırkçılık ve Jim Crow Amerikası üzerine genişletilmiş bir meditasyon ve Sivil Haklar Hareketi için moral veren bir caz albümü olan bu çığır açıcı başyapıtı yarattı. Lincoln'ün sesi olmadan bu albümü hayal etmek imkânsızdır.



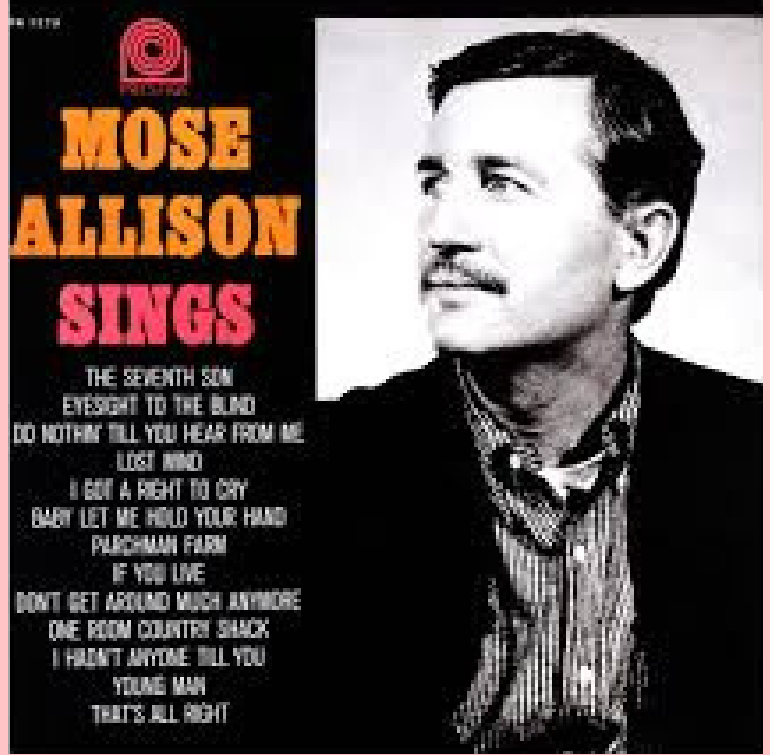
JEANNE LEE; "CONSPIRACY"



Jeanne Lee aynı zamanda önemli bir avangart sanatçı olan bir caz şarkıcısıydı. Great American Songbook'tan ve modern caz melodilerinden söyledi, aynı zamanda Cecil Taylor ile doğaçlama yaptı, John Cage'in felsefi kompozisyonlarını seslendirdi, müzikal olasılıkların zıt uçlarında şeyler yaptı. İlk solo albümü olan bu çalışma Lee'nin sadece sesinin narin güzelliğini değil, aynı zamanda müzikal hayal gücünü de gözler önüne serer. Lee şarkı sözlerini söylüyor, harika bir grubun başında doğaçlama ve çok kanallı vokal kompozisyonlarıyla yeni deneyler yapıyordu. Progresif cazın bir cevheridir.

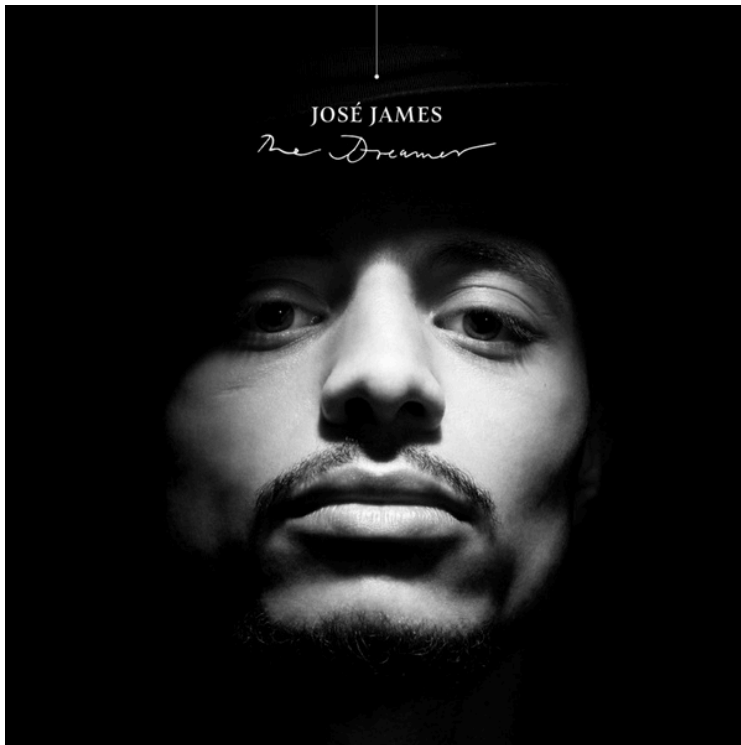
MOSE ALLISON, "MOSE ALLISON SINGS"

Mose Alison, her şeyden azar azar olan bir müzisyendir. Şarkı söylerdi ve havalıydı, bu yüzden ona 'jazz' diyebilirsiniz. "Don't Get Around Much Anymore" ve 'Blueberry Hill' gibi pek çok klasik caz şarkısını söyledi. Caz kadar blues da söylüyordu, boogie ve roadhouse müziği, Tin Pan Alley, erken rock dönemine kadar Amerikan şarkı yazarlığının her şeyinden söyledi. Funky, moody, The Clash dahil rock müzisyenleri üzerinde ince ama güçlü bir etkiye sahipti ve "Everybody's Cryin' Mercy" şarkısı on yıllar boyunca dilden dile dolaştı.



JOSÉ JAMES;

"THE DREAMER: 10TH ANNIVERSARY EDITION"



Ana akım caz, soul ve funk arasında kolayca gidip gelen José James, günümüzün müziğinde en ayırt edici seslerden birine sahiptir. Tatlı, dumanlı bir bariton, kelimelere kattığı küçük detaylar ona kadife gibi yumuşak ve biraz tavrılı bir ses verir. İlk albümlerinden olan The Dreamer'ın genişletilmiş bu yeniden basımı, John Coltrane'in güçlü bestelerinden bazılarını, A Love Supreme'den "Resolution"ın muhteşem bir samba-ballad versiyonu da dahil olmak üzere yeni şarkı sözleri ekliyor.

KURT ELLING, "NIGHTMOVES"

Çağdaş caz şarkıcıları kuşağında kıdemli bir konuma sahip olan Kurt Elling, etkileyici bariton sesini bilgili ve edebi duyarlılıkla harmanlar. Rilke, Theodore Roethke ve hatta Saint John of the Cross gibi isimlerin düzyazı ve şiirlerini Wayne Shorter, Freddie Hubbard, John Coltrane gibi büyüklerin melodileri ve soloları eşliğinde şarkı sözlerine dönüştüren sanatçı vokal geleneğinin günümüzdeki önde gelen standart taşıyıcısıdır. Bu örnek, Keith Jarrett'in doğaçlaması ile klasik bir meşale şarkısının Elling'in sözleriyle birleşmesinden oluşuyor.



CECILE MCCLORIN SALVANT, "THE WINDOW"



Caz şarkıcılığının 21. yüzyıldaki ilk ismi Fransız-Haitili-Amerikalı soprano Cecil McLorin Salvant'tır. Onu istisnai kılan şey sesi ve ustalığının ötesinde, barok müzik pratiğinde bilenmiş bir ifade ve artikülasyon titizliğidir. Şarkı sözlerini anlamlarının en uç noktalarına kadar zorlayan, tanıdık şarkı ve melodilere beklenmedik açılardan yaklaşan bir drama duygusuna sahiptir. Ayrıca, Kate Bush gibi sanatçıların daha az bilinen şarkılarını araştırarak kapsamlı ve kişisel bir zevke sahiptir. Üstün bir eşlikçi olan piyanist Sullivan Fortner'ın yer aldığı bu canlı kayıt albüm, Fran Landesman'ın muhteşem "The Peacocks"ının destansı performansı ile doruğa ulaşarak yapabileceği her şeyi gösterir.

VERONICA SWIFT, "THIS BITTER EARTH"

Louis Armstrong'un "Lazy River" şarkısını ilk kez söylemesinden bu yana pek çok müzik yapıldı. Veronica Swift sadece caz ve standartları değil, heavy metal, thrash ve punk gibi pek çok müziği dinledi. Caz sanatçıları her zaman popüler müziği kendi duyarlılıklarıyla dönüştürmüştür, Swift de etrafındaki müziği yakalayarak kendi müziği haline getirir. Mesela sizce başka bir caz müzisyeni Amanda Palmer'ın bir şarkısını seslendirir miydi? Başka biri sizi Swift'in yaptığı gibi parçalara ayırabilir mi?

VERONICA SWIFT



this bitter earth

CAZKOLİK, TÜRKİYE'NİN CAZ PORTALI'NDAN
ÇEVİRİ: CAZKOLİK.COM / 19 EKİM 2024, CUMARTESİ



2025'e IŞIK YAKAN KİTAPLAR

HÜSEYİN PEKER

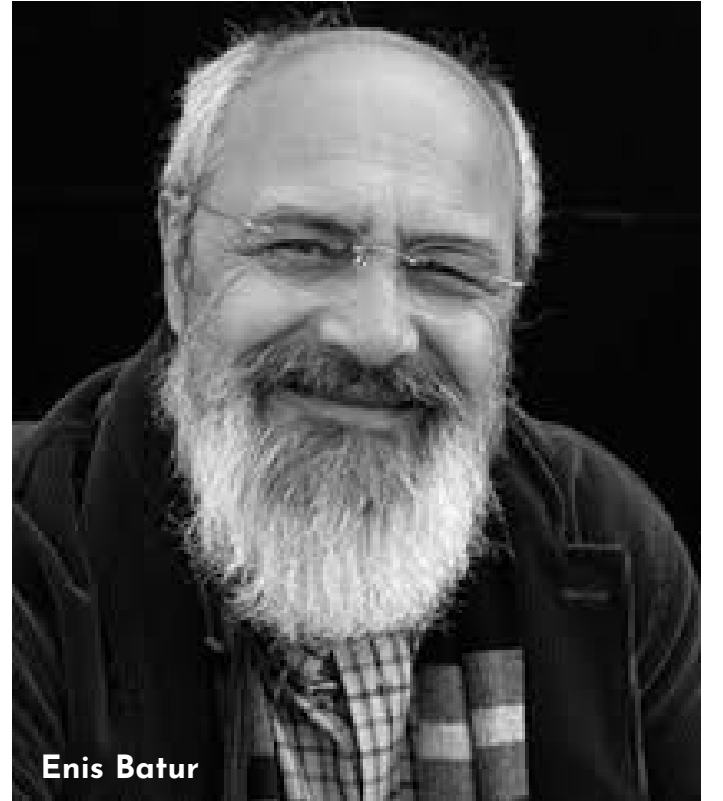
Her yıl birini yayınladığı, sayfa adedi yüksek, oylumlu şiir kitaplarına bakarak **Enis Batur**'un şiirde son koşusunun bir atak işareti vermek peşinde olduğu gözlerden kaçmadı. Önümüzde 2024 basımı *Opera 5006-6005 Uçuş* başlıklı 41 sayfalık tek ve uzun şiirden oluşan kitabı yer alıyor. Diğer sayfa çokluğuyla göze çarpan *Karanlık Oda* ve *Blues* türü isimlerle kitaplığımızda yer alan yapıtlarına inat eden bir tarafı var bu son eserin. Orada çok sözle 'İçe dönmek, ya da içe sökün etmek' kavramlarını geliştiren bir tutumla izlediğimiz şairin; bu kırk sayfada, üst üste bindirdiği gözlemleri, iç karışıklıkları ile daha kesif bir sonuca ulaşma yolunda olduğunu söyleyebiliriz.

İlk cildi 1996'da çıkan *Opera* ile o yılın Altın Portakal yarışmasını da alan **Batur**, bir söyleşisinde “*Opera benim içimi tüketiyor. Şair kendine söz geçiremiyor*” türünden sözler etmişti. Aslında sadece *Opera* mıydı içini bulandıran, karman çorman eden? Sürekli deneme, şiir türünde kitaplar üreten, başka deyişle bundan başka bir iş tanımayan şair (Aslında yurt dışına gittiklerine de bakarak) zamanı dikkatli kullanıyor, boşa harcamıyor demek de yararlı.

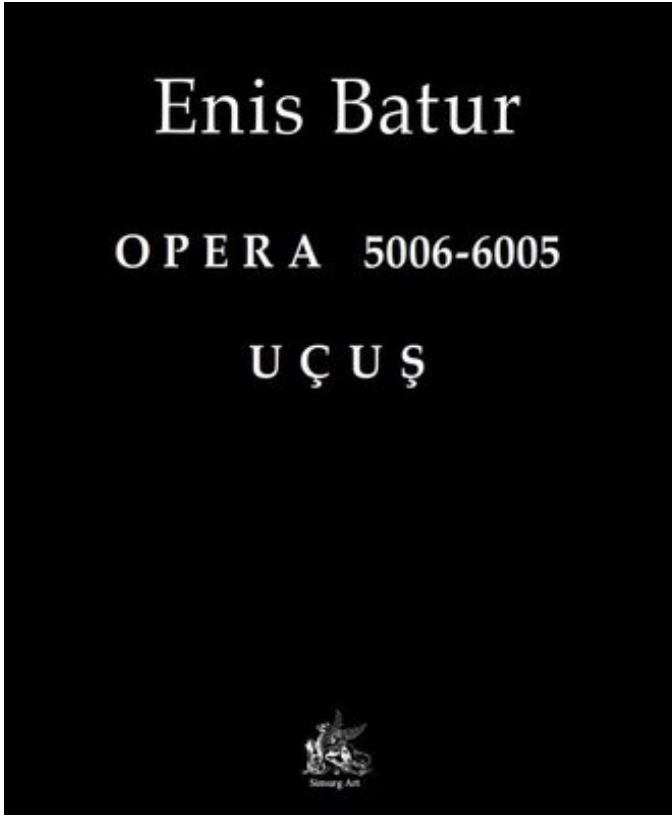
1952 Eskişehir doğumlu **Enis Batur**'un kitaplarının sayısını vermeyeceğim. Kitap borsası gibi her an değişen bir sayı bu. Neredeyse bir kitaplık boyutuna ulaştığını var sayabiliriz. Bunlar içinde *Şiir ve İdeoloji*, *Smokinli Berduş*, *Işık*, *Şiir Hayvanı* şiire dair konuları işleyen, ütöpik görüşlerine sağlamlık katan ürünleri.

Opera Uçuş'ta birbirinden güzel ve işlenmiş, yerinde dizelerle kuşatılmış bir düzen var. Her dizeyi takip eden dizıyla hayranlık uyandıran bir bütün çalışma. Bunu bir kuş çerçevesinde buluşturuyor okurla: 'ölçeksiz bir kafes örmek ça-

ren oldu' derken kendini kuş sanmanın ilerleyen dizelerde çoğalacağı 'Gelmiş geçmiş hiçbir kulun tanımadığı kadar hünerlisini diktim' demesiyle bütünleştiriyor. Nedir **Batur**'la kuş'un buluşmasındaki gerekçe? Kuş uçan bir varlıktır. Belki içinde oradan oraya taşmayı kolaylaştıran bir trafik elçisi bulduğunu anlatmak istiyor. Kuşun kanatları vardır. Yani aracı bir kurumu da göğsünde taşımaktadır. Kanat büyüme işareti kazandırmaktadır kuş denen hayvana. Bütün bunlar kuşa bir zarafet yükü de vermektedir. Kuş yüksek sesli bir yaratık da değildir. Onun sessiz ve masum hali **Batur**'un imgesel çağrışım yüküne yeni izler katmaktadır. Birçok da şairin iç sıkıntısını oradan oraya taşımada daha gürültüsüz bir sonuç yaratmaktadır. Kuş demekle geçmeyelim aslında. Baykuş, serçe, kartal, karabatak ve martı hepsi birer değişik boyutta kuş. Ben şairin daha küçültülmüş (örneğin serçe) görünümüyle özdeşleştiğini düşünüyorum daha çok.



Enis Batur



Tüm kuşların dilleri ve lehçelerini ezberlediğinden söz eden şair, 'asılı yarasalar, ters dönen benim' diyerek işin içinde her türlü kuşun fotoğrafını çektiğini söyleyip de kendine ayrı bir zemin hazırlıyor:

'Bizim kuşları dinleyin, ölümsüz kuşları, hep genç kalanları'

Bu dizeden anlıyoruz ki **Batur**; uzun şiirde kuşun her türlü telegini bahane ederek, kendi iç koşusuna bir kilometre taşı daha dikme eğilimindedir. *'Şiirin yalnızca imgeyle, sembollerle yazılmadığını, çok daha geniş bilgi, birikimi gerektirdiğini gösteren yoğun bir çalışma var karşımızda'* sunumuyla karşımıza getirilen bu yapıtın derdi **Enis Batur**'un onlarca deneme kitabı kadar bilgi doruğunun şiirlerde de varlığını yaşattığının hatırlatılmasıdır. Evet **Batur**; şiir aralarında filozoflardan, yüce şair tamlamalarından, zemin kaymalarından isimler vererek bilgisini de önümüze sıralar. Ama bunu yaparken nedense **Edip Cansever** veya **Turgut Uyar** gibi bütünlük

yaratmaz, daldan dala bir söylemi de beraberinde taşır. Sanki her dize büyük ses verecek biçimde tanzim edilir ve yan yana birleştirilir bu buluşmalarda.

Gagasında üç yüz altmış delik vardır. Bu da bir yılın, simgeler halinde kuşun gagasına döküldüğünü gösterir bize. Bu kuş kavramı da şiir arasında öyle farklı bir gezinti olarak dolaştırılır ki; hep öyküsellik kavramının dışında gezinen bir kırk sayfa bütünlüğü karşılığında, yakamıza rozet gibi yerleştirecek bir konuya erişemeyiz. Ama bütün bunlar bilgi ve donanım üstü şairimizin yüceliğine zarar vermiyor. O **Enis Batur**'dur, ne de olsa *Opera*'dır.

'İçe dönmek, bir kapanma halidir işaret ettiği. Dışarıya olan ilgisi azalır bakış solgunlaşır.'

Tüm bunlarda şair; istediği kadar Himalayalar'dan Endülüs sınırlarına uzanan yelpazesinde gezdiğini söylese de bir oda şairi tanımlamamızdan kurtulamaz. İçe dönmek neyin nesidir? Bir sigara dumanının yuvarlanan halkasından geçmek mi usulca? Ev içerisinde rüzgâr yoktur. Pencereyi açıp bakmak mıdır içinde tutuşan? Karanlık Oda Şarkılarının penceresi, niçin karanlık birkılmaktadır? **Enis Batur** içe doğru bükülmektedir; evet. İçindeki ben'e kavuşmak için kuş, kanatlanmak simgesi mi oluyor, kendi dışına? Akılın, kültürün, düşüncenin izleri şaire ne kadar yara açıyor? *'İki kişiyim ben, korkak, savurgan'* demişti *Kandil* şiirinde. **Enis Batur** bu farklı kimlikler tutuşmasında istediği kadar *'şiirlerinin şairlerin elçiliğine ihtiyacı yoktur'* desin. İstedince: Son şiirlerime bilanço diyemesem de önümde duran son kapı arasındaki iskemlede yazılmış şiirler bunlar diye seslensin.

En sevdiğim iletisi de **Batur**'un; *'kimse son döneminin ne kadar süreceğini bilemez'* demesi. Salgında, Covid'den esinlendiği şiirlerini de ayrı bir ciltte toplayan, bunları da sırasıyla yayınlayacak olan üretken ve çalışan şair. Söyleşisinde söylediği sözler de üsttekiler kadar kayda değer: *'Ayrıca salgına ne hacet, ülke yanıyor, küre yanıyor, uğursuz bir çağın içindeyiz.'*

Sonuç olarak **Enis Batur**'un *Opera Uçuş* kitabı, tüm soru işaretleri bırakan kurgusuna rağmen yılın en iyi kitapları arasında sayılabilir.



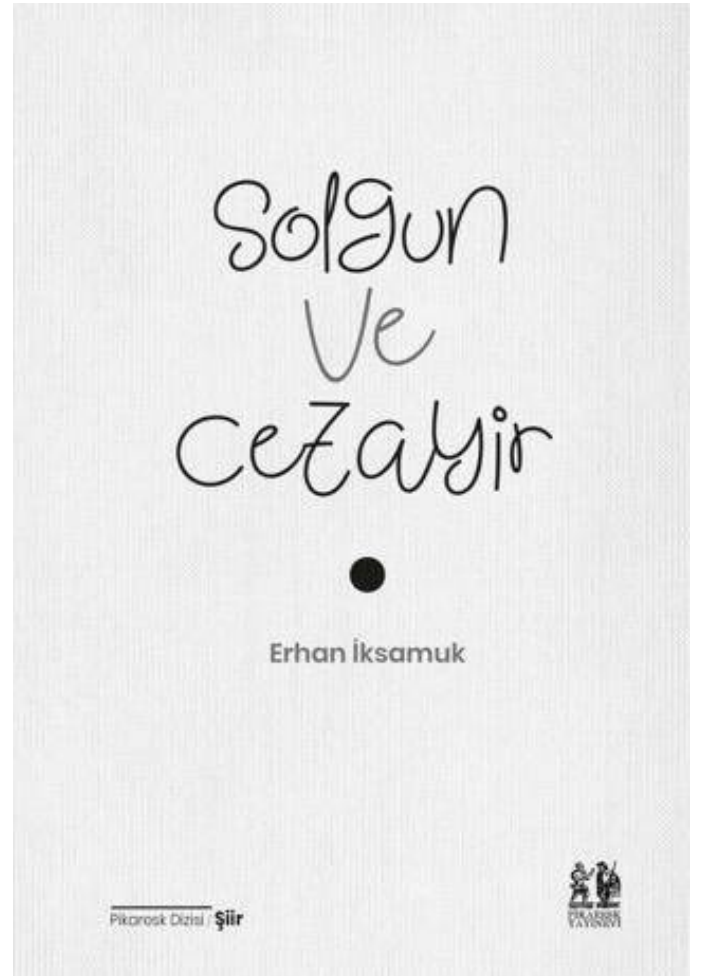
Erhan İksamuk

Sonuç olarak **Enis Batur**'un *Opera Uçuş* kitabı, tüm soru işaretleri bırakan kurgusuna rağmen yılın en iyi kitapları arasında sayılabilir.

Ne zamandır ilgiyle izlediğim bir şairdi, çıktı kitabı geldi. Kitap oylumunda okumak farklı dehlizler açıyor okurda, başka türlü oyuklar. İşte **Erhan İksamuk**, heyecan veren Pikaresk yayını 2024 basımı *Solgun ve Cezayir* ile karşımda. Birçok genç şairden farklı olarak, çok sıkıştırılmış ve garip yerlere uzanan bir imge düzeninde yola çıkıyor. Preslenmiş, üst üste bindirilmiş, bazen boğucu olacak kadar boşluk bırakılmış bu şiirsel tasarımda sanki şair **İksamuk**; şunları demek istiyor. Beni bırakmayın, okurken yarıda sayfayı kapatmayacak kadar hızla intibak edin şiirime. İçinden çıkamaz hale gelmeyecek bekleyin. Nitekim de öyle: bazı ayrıntılarda kullandığı tekniklere alıştırsanız **İksamuk** okumak gerçekte bir hazine. Kitaba adını veren *Solgun ve Cezayir*'den başlayalım okumaya. 'saatlerdir pencere camını yalnızlıyor yağmurdan kuzgunlar' Bu ilk dizede bile iki müphem durum var üstü örtülen. Yağmur bizim bildiğimiz pencere camında ses çıkarır, en fazla gürültüye dönüşür bu takırtı yapar, fazlalaşınca. Ama şair **İksamuk** işin i-

çine şair bakışını karıştırarak, bu gürültüyü veya çağıltıyı yalnızlamak olarak adlandırıyor. Demeliyiz ki, şairin bir şeye canı sıkılıyor, yalnız kalmanın düşünce edimini kolaylaştırıp yağmurdan hıncını alıyor. Sonunda da dizinin bu işi yapanları 'kuzgunlar' olarak ifade ediyor. Şiir boyunca okuyup devam ettiğiniz sürece **İksamuk** şairin, aralıklarla bu tür değişimlerle, altla üstü yer değiştirip tersten okumalara dönüştüreceği, yeni çağrışım uzantılarına varacağını görüyorsunuz.

'Kızım benim, hiç edilmişim' dizesinde de kızını hiç edilmek fiiliyle yan yana düşününce (işin içinde ayrılık mı var?) arada bir sorun var diye düşünce çoğaltıyorsunuz. Şair İksamuk'un tekniği bu. Güldürmeye hiç yaramayan ve de ironik sayılmayacak tuhaf görüntülerle yer yer ıssızlaşan, bazen çoğalıp küçülen görüntülerle okuru, karşı



karşıya bırakıp, belki de şaşırtan bir okumaya davet etmek. Toprağını çoraklıkla itham etmek, çocukluğu leş diye tanımlamak, *'idamlık eskiten kocamış yağmur'* gibi uçsuzluğa soyunan dizelerin mertebesine ulaşmak. **İksamuk** yer yer korku filmi, ıssızlığa çağıran bir yanı saklıyor us çemberinde. Bazen de *'özgür olacağım ama bunun bana yararı ne'* dediği yerde toplumsal sıkıntısını da öne çıkarıyor.

*"bir geçmişim yok benim
neonların, defnelerin velut oluşunun ve kadife
kırmızısının
yalnızca bahçem olmadığı içindir şarkımın oluşu"*

Erhan İksamuk; okurunu tetikte tutan, yanından ve us birliğinden ayırmayan bir yöneme ulaşmış görünüyor. Bazen dizelerin ara boşluğunda hiç yalınlık izi bırakmayan görüntülerini, arka arkaya bindirdiği oluyor. Ve şunu bilelim ki; şairde bu sıkı okuma, okutma çizgisi keyif de veriyor. *'seni yıkadılar, sonra seyre daldılar', 'erken ağaçlarda bunamış soğuklar' 'zambak ölümlerini yıkayamasa da aşığılanmış geçmiş'* Son şiiri *Gayya*'dan aldığım bu dizelere bakarak ilginç biçimler geliştiren, bu şair, kendini bu kadar dinleyerek narsisizm oturumunda kendine yer mi açar durur? Ya da korku filmi sayfalarını, biraz da aralık bırakarak siyah beyaz izlenimi bırakan bu ilk yarı'nın sekanlarına mı alıştırtır okurunu? Tüm bu belirsizlikler ve koyu okuma arasında Erhan İksamuk şiirine farklı bir çentik atıyoruz. Bir zaman Ece Ayhan da öyle tuhaf karşılanmamış mıydı? Bugün Ece'de anlamayıp bıraktığımız birçok dize var, daha. Düğümü çözülmemeyen bir şiir. Belki de bir sihir. Olmazsa olmaz bir büyü. Siyahı beyazından fazla bir çalışma. Yoğunlaşma üzerine müthiş yararlı bir karartı.

'Bütün kışı hasta ve lekeli geçirdim' dediği şiirine *'örümcek ağları sürgün üşütür beni'* dizesiyle başlıyorsa: Şu gelir akla. Ortada bir hasta var. Tıpkı **Kafka**'da alıştığımız, **Dostoyevski**'de kendimizi aile kavgalarının içinde bulduğumuz, çikolata ve örümcekleri öldürmeyin teziyle şiirini bitiren bir ka-

zan karıştırıcı. O kazanda ne cins bir buhar kokusu yaratacağını bu şiirin keyfine vardıktan sonra bulacaksınız.

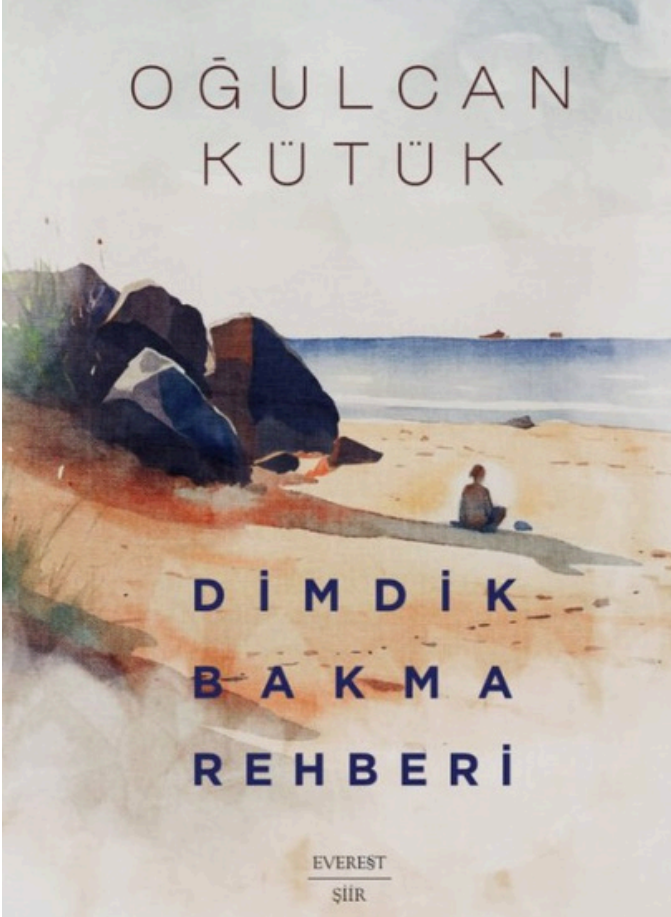
Oğulcan Kütük'ün Everest yayını 2024 basımı *Dimdik durma Rehberi* önce adından da başlayarak, genç olmanın ateşli işaretiyle başlayarak. Şairimiz 1995 doğumlu olduğuna göre, önümüzdeki aylarda 30 yaşına girecek. Aslında bu yaş ergenlik çağını çoktan almış bir dönemi çağrıştırıyor. İlk kitabıyla Attilâ İlhan ödülünü 2018 de alan **Oğulcan**, 2020'de çıkardığı *Oğlan Çıkmazı* nda ilginç bir yer etmişti. Hatta o yılın en iyi kitabı seçilerek tüm dikkatleri üzerine çekti. Bu kitabında daha dik durma söylemiyle işe başlamış gözüküyor.



Oğulcan Kütük

Ama içindeki takış duruş daha sivrilmiş göründü bana. Yatışma yok. Genç ve olgun olma dönemine daha erişme yolunda değil. 'senden kalan hafriyatla da büyüdüm biraz' Bu dizedeki iri söylemine bakarak bir meydan okuma hali hâlâ yürürlükte. 'Delirmiş birine' yazdığı şiirindeki şu dize de yakın şeyleri düşündürdü bana: 'bir lehçe halinde diline inen ağırlık kurtulsun' Oğulcan'ın genç ve taşkın olmasında bir sakınca yok. Yaşı tutuyor bu konuda. 'Ama bir evlat olarak da yanılsım' demesine ne demeli?

"konuşsan sesinin ucunda bir küfür birikir
elini kaldıran düşer sesini çıkaran
yanına uzanan ölür önünden geçen
değil mi ki üniforma dolu dünya
değil mi ki içlerinden erkek uzuvları taşar"



Oğulcan, bu yeni şiir kitabında, önceki kitabının muhteşem güzel anlatımına kıyasla daha yalın, daha açık seçik söylemden yana duruş sergilemiş. Adeta **Ataol Behramoğlu**'nun *Bir Ermeni General* adlı ilk şiir kitabındaki gençlik taşıran duygu yüklü açık ve net söyleşiye yaklaşmış. Arada arkadaşları Yunus'a selam gönderdiği, *Neden olsun Kardeşim Benim* başlıklı son şiirinde olduğu gibi isyankâr duruşunu esirgemediği bir söyleyişle karşımızda. Evet, daha yalın fakat daha çabuk parlamaya çalışılan ve hızlı gelişen bir yaşam.

"Böyle yazılmayacağını belki bir şiirin
utanmadığını kimseden, kimseyi unutmadığımı
afroz neymiş diye sözlüğe bakmadığımı
senin uydurman olduğunu bütün kubbelerin
yine de devrildiğimi"

Evet kitabında sona doğru devrildiğinden söz eden bu genç şair, kitabın girişinde kedisinin ölümüyle bitirilen hayatından ve babasının ölümüne bir türlü inanamayarak, bu ölümü irdeleme tezlerinden söz ediyordu. 'yedi yaşımda diktiğim ağaca, yirmi yedi yaşımda asmadım diye kendimi' diyen başlangıç satırlarına bakarak söyleyeyim ki; **Oğulcan** henüz durulmamış. Duygulu bir o kadar da çarpıntılı. Bu hal onu sürekli hareket halinde düşünmeye itiyor. Ve bendeki izlenim **Oğulcan** biraz geç büyüyecek. Gençliğin sevdasından oldukça etkilenmiş gözüküyor.

HAYAT

 MAMC Malaysia Airports Management Corporation
 TRT TRT KUALA LUMPUR
 MAMC Malaysia Airports Management Corporation
 MAMC Malaysia Airports Management Corporation
 MAMC Malaysia Airports Management Corporation
 MAMC Malaysia Airports Management Corporation
 MAMC Malaysia Airports Management Corporation
 MAMC Malaysia Airports Management Corporation
 MAMC Malaysia Airports Management Corporation



Spinoza

Yedi yıl aradan sonra **Zeki Demirkubuz**, yine bir kadın ve bir erkeğin ilişkisini odağına alarak *Hayat* filmi ile karşımıza çıkıyor. Film bir yandan bize, *Masumiyet* ve *Kader* ikilemesini anımsatırken; bir taraftan da ilk defa toplumla uyum sağlamaya ve yazgısını kabullenmeye meyilli karakterleriyle *Masumiyet* ve *Kader*'den farklılaşıyor.

Kadın karakter Hicran (**Miray Daner**), Sinop'un Boyabat ilçesinde anne ve babasıyla yaşamaktadır. Babası genç kızı Rıza (**Burak Dadak**) adında genç bir adamla evlendirmeye karar verir. Genç kadına bir defa bile evlenmek isteyip istemediği sorulmamıştır. Hicran bu evliliğe kendini tamamen yabancı hissetmektedir. Evden kaçarak soluğu İstanbul'da alan Hicran, bir kapıdan çıkıp başka hayatlara açılan kapılardan geçerek kendi özgür iradesi ile mutluluğu bulacağı kapıyı, aslında kendini aramaya başlar.

Kızını anında evlatlıktan reddeden baba oldukça sert bir karakter, anne ise pasif ve çaresiz bir ev kadınıdır. Beğenilmediği için reddedildiğini düşünen Rıza ise yumuşak huylu, sıradan hayatı ile barışık genç bir adamdır ve kendisi gibi anlayışlı, ılımlı ve şefkatli bir adam olan dedesiyle yaşamaktadır; çünkü anne ve babası o çok küçükken ölmüştür.

Rıza başlangıçta reddedildiği gerçeği ile başa çıkıyor gibi görünse de zamanla yaşadığı durumu takıntı haline getirir. Hicran'ı bulup, muhakkak onunla konuşmalıdır. Dedesi ile birlikte kendilerine ait olan ekmek fırınında çalışırken ya da arkadaşlarıyla arabada oturup anlamsız konuşmaları dinlerken gördüğümüz Rıza'nın aslında sıkıcı bir hayatı vardır, başka türlü bir hayat arzusu veya ideali de yoktur.

Rıza, bir sabah rüyasında Hicran'ı görür, genç kadın ona gelmiştir. Rıza, ne içersin diye sorar, Hicran bir bardak su ister. Rıza suyu doldururken





dalar gider ve su bardaktan taşar; genç adam o esnada uyanır. Rıza artık kararını vermiştir ve Hicran'ın peşinden İstanbul'a gider. Şimdi her yerde Hicran'ı aramaktadır, nerede arayacağını bilmediği için karakola kadar gider, orada Yılmaz (**Doğu Demirkol**) ile tanışır. Yılmaz engelli bir kadın satıcısıdır. Hicran'ı hiç tanımadığını ancak görürse Rıza'ya haber vereceğini söyler ki bu doğru değildir. Hali hazırda, Hicran ve Hicran'ı başka erkeklere satan Ferit ile aynı evi paylaşmaktadır. Ferit'in Yılmaz ile kavga etmesi üzerine Yılmaz Rıza'yı bulur ve Hicran'ın yerini söyler. Yılmaz biraz komik, biraz acınası karakteriyle filme renk katıyor.

Hicran, Rıza'nın algısında masum ve çaresiz bir kadındır; genç kadını zorla evlendirmeye kalkmışlardır. Rıza bu durumun sorumlusu olarak kendini görür. Hicran'ı kurtarması gerektiğine inanan genç adam, bir kafede kavga ederken gördüğü Hicran ve Ferit'in yanına giderek bir anda silahını çıkartır ve Ferit'i vurur. Rıza, cezaevine girerken, Hicran evine döner.

Hicran'ı asla affetmeyen ve belki de hiç affetmeyecek olan babası, genç kadını bir güzel döverek karşılar. Annesinin, babasının elinden zorla kurtardığı Hicran artık günlerini televizyon izleyerek ve telefon ekranına bakarak geçirmektedir. **Demirkubuz** sinemasında; özellikle, Masumiyet filminde de bol bol televizyon izlerken gördüğümüz karakterler gibi burada da Hicran ve annesini sıklıkla dizi ya da film izlerken görüyoruz. Bir gün, Hicran ve annesi yine televizyon izlerken **Demirkubuz**'un Kader filminden bir sahneye denk geliyor; Bekir ile Uğur'un trajik hikâyesinin ilk perdesini konu alan Kader'de, Bekir'in evlenip normal bir hayat sürme teklifini kabul etmektense hayatını pavyon köşelerinde geçirmeyi tercih eden Uğur, Bekir'in "*Kötülük ama bu istediğin*" çıkışı üzerine "*O zaman kötülük istiyorum*" diye yanıt verdiği sahne. Yönetmen bu sahneyle de Hayat filmini Kader ve Masumiyet filmleriyle birbirine bağlıyor.

Ancak Hicran'ın hikâyesi, Uğur'un hikâyesinden farklı bir yöne ilerliyor.

Yeni bir kapı, yeni bir hayat

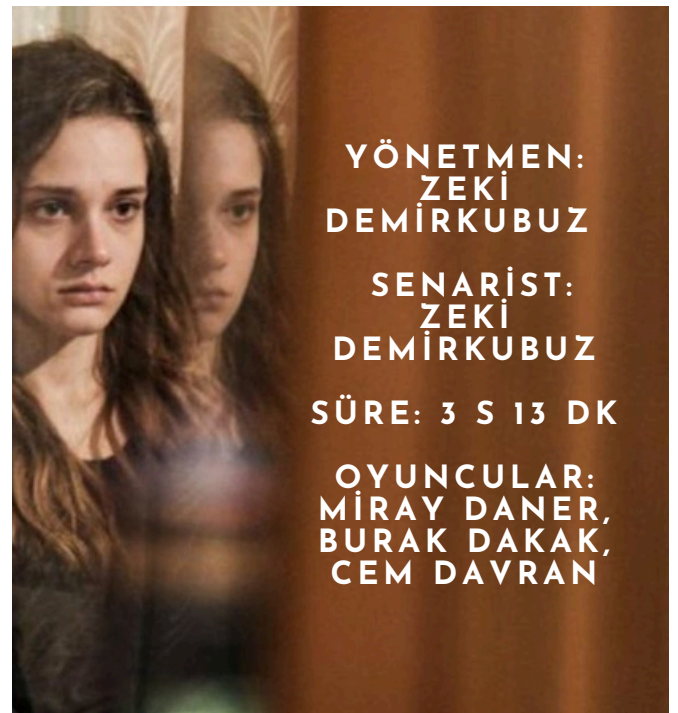
Çevresindeki küçük topluluğun kurallarına uyum sağlamaya karar veren Hicran, komşularının tavsiyesiyle 50 yaşında emekli öğretmen Orhan ile bir mantık evliliği yapar. Orhan, şiddete karşı, uyum sağlamaya elverişli bir adamdır. Hicran'ı yemeklere götürür, anlamaya ve iletişim kurmaya çalışır ama Hicran elbette bu ilişkiyi içselleştirmez. Orhan'ın arzu ettiği aşkı, sevgiyi ve vermesi gereken tepkileri vermez. Hali hazırda hayatla ilgili pek çok çelişkisi olan tutarsız bir yarı aydındır Orhan. Orhan sürekli konuşmakta, genç kadına bir şeyler anlatmaya çalışmaktadır ama konuşmaları o kadar çelişkili ve boştur ki, Hicran adamın anlattıklarından hiçbir şey anlamaz; zaten anlama çabası da yoktur. Nihayetinde Hicran'ın hayatında açılan bu kapı da kapanır. Genç kadın, dejavu yaşar gibi kendini yeniden annesinin dizinin dibinde bulur.

Son kapı, yeni bir umut

Rutin bir şekilde günler akıp giderken Hicran bir rüya görür; Rıza ona gelmiştir. Hicran, ne içersin diye sorar; Rıza su ister. Hicran suyu doldururken dalar gider... Su bardaktan taşar, genç kadın birden uyanır. Yıllar önce Rıza'nın gördüğü rüyanın aynısıdır bu, ama roller değişmiştir. Hicran için ilk başta reddettiği Rıza, artık beklenen, özlenendir. Rıza'nın ve Hicran'ın farklı zamanlarda aynı rüyayı görmesi yönetmenin filme kattığı kaderci bakış açısının işareti gibi. Aynı *Masumiyet* ve *Kader* ikilemesinde Uğur ve Bekir'in asla birbirlerinden kopamadığı gibi, bu filmde de Hicran ve Rıza'nın eninde sonunda birlikte olacaklardır.

Bir biçimde **Demirkubuz**, döngüsel bir zamansallık, bir kum saati çevrimi yaratarak iki

ayrı öyküyü, kaderi (yani hayata bakışlarının yarattığı yaşanmışlıkları) farklı iki yolu birbirine çıkarıp birleştirmekte, yeni bir başlangıç eşliğine taşımaktadır. Hicran, en baştan beri kendisi için âdeta sokak sokak çizilmiş haritayı andıran bir hayata direnerek, yolunu kendince çizeceği özgürlüğü, denizi seçip kaçmış, tepeden inme bir yazgıyı reddetmişti. Çünkü onu kendisi, içeriden yontarak yaratmalıydı, Rıza'nın düşünüyordu gördüğü nokta, bu yaratmanın tepe noktasını aslında göstermektedir. Ormanda dakikalarca ağladığı an, Hicran için, çıktığı gelecek yolculuğunun duvara dayanıp, geçmişe dönüşün başlayacağı bir miladı simgeler. Şimdi nihayet, rüyayla birlikte, kendinden emin ve Rıza'ya razıdır çünkü onu kendisi kendi kararıyla seçmektedir. **Demirkubuz** filmi, bir tünel karanlığı içinde noktalarla sonlandırıyor. Hikâyenin bundan sonrasına ilişkin merakı hafızalarda diri tutmaya dönük sanatçı girişimidir bu. Belki de döngü devam edecek ve reddiye döngü özgürlükçü bilinci, Hicran'a, Rıza'yı da terk etmesi gerektiğini bir noktada fısıldayacak. Kim bilir? Biz, karakterlerin öyküsünü bilmemiz gerektiği kadarını bilerek o tünel karanlığında bırakıyoruz. Sonrası, sanatın bileceği iş!



YÖNETMEN:
ZEKİ
DEMİRKUBUZ

SENARİST:
ZEKİ
DEMİRKUBUZ

SÜRE: 3 S 13 DK

OYUNCULAR:
MİRAY DANER,
BURAK DAKAK,
CEM DAVRAN

YAŞAMIN SESSİZ BİLGESİ: JOHN STEINBECK

BEDRİYE KORKANKORKMAZ



YAŞAMIN SESSİZ BİLGESİ:

JOHN STEINBECK

BEDRİYE KORKANKORKMAZ

John Steinbeck, babası Prusya, annesi ise İrlanda göçmeni ırgat bir ailenin çocuğu olarak 1902'de California'nın Salinas kentinde doğdu. Yazar olmak çocukluk düşüydü. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında Salinas Vadisi'ndeki çiftliklerde çalıştı. Eserlerinde de bu mekanlarda yaşadığı roman kahramanları. 1919 yılında Stanford Üniversitesindeki öğrencilik hayatında sadece yazarlığına ivme kazandıran derslere katıldı. Öğrencilik hayatında roman kahramanları gibi ezilen insanların işlerinde çalıştı. Kapıcılık, ırgatlık, marangozluk ve tezgahtarlık gibi işlerde çalıştı.

İnsana/insan gerçeğine adı gibi yakın olan **John**'un, eserlerinde ezilenlerin ve emekçilerin yaşam koşullarını bu denli başarıyla yansıtmada hatırı sayılır katkısı oldu içinde yetiştirdiği hayat koşullarının. İnsanı birbirine yaşadıkları yakınlılaştırdığı gibi yaşamadıkları da aynı oranda uzaklaştırır. Yoksunluk ve yokluk içinde yaşayan emekçilerin tıpkı akıl hastaları ve hapiste yatan insanlar gibi toplum dışına atıldıklarına tanık oldu. Tepeden tırnağa insan olan emekçilerin emperyalist sistemden alamadıkları haklarını, roman kahramanları aracılığıyla söke söke almakla kalmadı; onlardan daha fazla aşağıladı egemen sınıfı.

New York City'de gazetecilik yaparken tüm yazılarının yayımlanmamasına içerlenir ve rahatsızlanınca da yurduna döner. İlk kitabı *Altın Kupa*'yı (Cup of Gold) çıkarır. Yapıtında roman çizgisi olan simgesel anlatımın ve şiirsel roman dilinin belirtilerini tüm açıklığıyla verir.

Nasıl ki **Hermann Hesse**'nin başyapıtı *Siddhartha* ise **Steinbeck**'in de başyapıtı *Gazap Üzümleri*'dir. Yapıtında Oklahoma'dan Kaliforniya'ya göç eden tarım işçilerinin çektiği

güçlüklerin karşısında yiğitçe direnişlerini mercek altına alır. *Fareler ve İnsanlar* yapıtı da etkilendiğim yapıtlarının başında gelir. Yazarın birbiri ardınca gelen yapıtları, 1940 yılında yazara Pulitzer Ödülü'nü; 1962'de de Nobel Ödülü'nü getirir. Akılcı dünyanın acımasızlığını romanları aracılığıyla okurla paylaşan yazar, doğa koşulları kadar insanların da acımasız olduğu gerçeğine mim düşer.

Ülkemizde en sevilen yazarlardandır. Nedeni ise insafsızlığın, işsizliğin, parasızlığın, açlığın kol gezdiği dünyada her zaman direncin de en az acı, yoksulluk ve açlık kadar insana güç verdiğini anımsatmasıdır. Özellikle emekçilerin ilke ve kişilikleri bakımından her koşulda egemen sınıfa mensup insanlardan üstün olduğunu anımsatmakla kalmaz, yapıtları aracılığıyla kayıt altına alır. Okuruna vasiyeti ise hayatın gerçeklerini olduğu gibi algılamaları ve hayatın karşısına çıkardığı zorlukları da bu bilinçle kabul etmeleridir. Direncin olduğu yerde umut da, başarı da, mutluluk davardır. Ona göre, "Bizim içimizde olmayan şey bizi kızdırmaz."

Yazarın *İnci* yapıtında, La Paz kasabasında yaşayan Kızılderili Kino'nun sistem karşısında tek başına verdiği acı ve onurlu direncine tanık oluruz. Kasaba halkı, denizden çıkardıkları incileri satarak elde ettikleri parayla ailelerini geçindirir. Kino, eşi Juana ve oğlu Coyotito ile birlikte mutluluk içinde yaşar. Mutlulukları öyle bir mutluluktur ki, birbirlerine bir anlık bakışları bile asırlık duyguların dile gelmiş şeklidir adeta.

Akrep, bir gün biricik oğulları Coyotito'yu zehirlemekle kalmaz, bu mutlu ailenin saadetini de zehirler. Kino'nun, oğlunu tedavi

YAŞAMIN SESSİZ BİLGESİ:

JOHN STEINBECK

BEDRİYE KORKANKORKMAZ

etsin diye kapısını çaldığı kasaba doktoru; açgözlü, mesleğini kötüye kullanan ve elde ettiği paranın bir kısmını saygınlık kazanmak için kiliseye bağışlayan, diğer kısmı ile de Paris'te metresiyle gününü gün eden birisidir. Doktor, asırlardır Kino'nun atalarının topraklarına el koymakla kalmayıp onları kendilerine köle yapan, bununla da yetinmeyip kadınlarını ve kızlarını da metres olarak kullanan Amerikalı neslin temsilcisidir. Kino ise yoksulluğundan dolayı çocuğunu tedavi ettiremeyen, özgür bir köledir. Aşağılanmış gururuyla evine dönerken denizin derinliklerine dalar inci bulmak amacıyla. Bulduğu inci; o güne değin hiç kimsenin bulmadığı, bir kumru kuşunun yumurtası büyüklüğünde bir incidir. Kasaba halkı inciye “dünyanın en büyük incisi” sıfatını layık görür. O, elindeki inci yüzünden dünyayı karşısına alacağını düşünemez.

İnci, sermayeyi temsil eder ve sermayenin bir emekçinin eline geçmesini içine sindiremez egemen sınıfı. Kino, inciye satıp elde edeceği parayla gerçekleştireceği hayallerini düşünürken aynı akşam kapısına doktor ile kilise papazı dayanır. Doktor, çocuğu kendisinin iyileştirdiğini söyleyerek muayene parası ile inciye kasasında saklamak üzere kendisine vermesini ister. Papaz ise oğlunu vaftiz etmesinin karşılığında kiliseye bağış yapmasının zorunluluğundan söz eder.

Kino ise okumadığı için hayatı boyunca okuyan insanların karşısında kendisini ezik hissetmiştir. Bir baba olarak oğluna verebileceği en büyük armağanın ona bir gelecek bağışlamak olduğunu düşünür. Oğlu okursa ona da okumayı öğreteceğini düşünür. Bu düşünüyü gerçekleştirmek için hayatını ortaya koymaya karar verir.

İnci alıcıları kendi aralarında anlaşılır ve rekabeti ortadan kaldırmak amacıyla inciye satın alması için tek bir inci tüccarını görevlendirirler. Tüccar, fiyat kırma konusunda oldukça yetkin birisidir. İncinin büyüklüğünden dolayı özel bir değeri olmadığını, yine de inciye bin pezoya alacağını söyler Kino'ya. Diğer inci tüccarlarını da söylediklerini onaylaması için yanına çağırır. İçlerinden biri bin beş yüz pezo önerir. Kino ise artık sömürüye karşı çıkmanın vaktinin geldiğini düşünür ve incisini büyük kentte satacağını söyler inci tüccarlara.

Abisi Juan Tomas ona şu sözleri söyler: “*Ta beşikten mezara dolandırıldığımızı biliyoruz. Yine de yaşamayı sürdürüyoruz. Sen yalnızca inci alıcılarına meydan okumadın; bütün bir yapıya, bütün yaşam biçimine meydan okudun. Senin adına korkuyorum. Burada dostların ve ben varım. Orada hiç kimsen yok.*” (S. 64) Kino: “*Oğluma bir gelecek kurayım diyorum. Dostlarım nasıl olsa beni korurlar.*” Juan Tomas: “*Bu uğurda tehlikeye atılmadıkları, sıkıntı çekmedikleri sürece.*” (S. 65)

Kino, emperyalist sisteme karşı savaş açmıştır. Acımasız sistemi, hayallerinden aldığı güçle yeneceğini düşünür bir çocuk saflığıyla. Koskoca sistemin karşısında tek cephanesi bıçağıdır. Aynı gece de saldırıya uğrar. Ertesi gün kendisini korumak adına katil olur. Evi yakılır ve kayığı parçalanır. Karısı ve çocuğuyla birlikte büyük kente gitmek için yaya olarak yola koyulurlar, iz sürücüleri de peşlerine düşer.

Kentteki işleyişin insan hakları üzerine kurulduğuna inanır. Gücün her koşulda güçsüzü yeneceğini kabullenmez. Yılların yenilmişliği tak eder canına. O, bir erkek olarak yarı çılgın

YAŞAMIN SESSİZ BİLGESİ:

JOHN STEINBECK

BEDRİYE KORKANKORKMAZ

yarı da Tanrı olduğuna inandırır kendisini. Gücünü bir dağa toslatacak, bir denizde de sınavacaktır. Oysa karısı, bir kadın sezgiselliğiyle erkeğin olduğu yerde dağın kılını kıpırdatmayacağını, erkeğin boğulduğu yerde de denizin yine kabarıp taşacağını bilir. Karısı ve çocuğuyla ne dağlara ne tepelere ne de ormanlara sığar. Ailesini iz sürücülerden kurtarmak için peşine düşen iz sürücüleri öldürür. Onlar da biricik oğlunun boğazını keser. Oğlunun geleceğini kurtarmak için hayatını ortaya koyan zavallı baba, hem kendi geleceğini hem de oğlunu kaybeder.

Kasabaya sisteme yenilmiş olarak dönen karı kocanın hilkat garibesine dönmüş görüntülerini görmesinler diye anneler çocuklarının gözlerini kapatmak zorunda kalır. Karı koca ise kasaba halkının arasından geçerek kendilerine uğursuzluktan başka hiçbir şey getirmeyen inciye, ait olduğu denize atarlar. Yeni bir dünya bulmadan kendi dünyalarını kaybeden ve asla da eski dünyalarına dönmeleri mümkün olmayan bu iki insanın dramı, o kasabada bir destan olur.

Adını modern çağ koyduğumuz yirmi birinci yüzyılda, Kino'nun çağında yaşıyoruz. Egemen gücün temsilcileri savaş başlatıyor, başka ülkelerin topraklarına ve petrollerine sahip oluyor. Savaşta mazlumlar ölüyor, ölen mazlumların çocukları yetim kalıyor ve eşleri de kötü yola düşüyor. Birçok çocuk da açgözlü patronların kölesi oluyor bir parça ekmek için. İnsanlık tarihi boyunca hiçbir zaman sermaye, emekçi sınıfın eline geçmiyor, bu gerçek değişeceğe de benzemiyor.

Umuda, dirence, sevince ve inaklarımıza sırtımızı yaslayarak hayallerimizin peşinden

gitmeliyiz ve varlığımızla insanlığa artı bir değer katmalıyız. Hayatta ne kadar yenildiğimiz önemli değil, yenilginin karşısındaki duruşumuzdur önemli olan. Kino, yenilmiş olsa da hayali için tüm dünyayı karşısına alacak özgüveni ve cesareti kendisinde bulmuştur. Gücünü de içinde yetiştirdiği zor hayat koşullarının ona öğrettikleri öğretilerden almıştır çünkü hayat yaşanmışlık-, lardan elde edilen deneyimlerin toplamıdır aslında.

Evet, *İnci* yapıtı bir insanın kendisini inandıklarıyla yeniden nasıl yaratacağının bir manifesto-su olmakla beraber okura hem kişilik hem de gelecek kazandıran bir yapıttır.

**John Steinbeck. İnci. Çevirmen: Tomris Uyar. Sel Yayınları. S. 101.*



AĞRI'DAN BAŞLAMAK BÖLÜM 2

İDRİS ERDOĞDU

....

Çocukluğuma dair hayal meyal hatırladığım bir kaybolma hikayem vardır. Doğduğum köy 1700 rakımlı Sarıkamış ormanlarının uzantısında bir orman köyüdür. Çocukluğum bütün gün ormanda, derede, harmanda, eşek sırtında, dana peşinde koşturarak geçti. Üç yaşımıdayken bir sabah evden çıkıp gitmişim ve ormanın içinde yaklaşık 15 km'lik bir yolu yürümüşüm. Anlatınca abartı gelebilir ama tamı tamına böyle. Günün sonunda sığırtmaçlar bulmuşlar.



ALLAHUEKBER DAĞI
TIRMANIŞ MOLASI

AĞRI'DAN BAŞLAMAK-BÖLÜM 2

İDRİS ERDOĞDU

Zavallı anamın yüreğine inmiş. Benden önce bir oğlunu kazayla kaybedince... Yıl 72 ya da 73. Dedem kendi ifadesiyle “çobana 10 lira peşkeş vermiş.” İyi para. Sonra benim adım kurda çıkmış. Kurt Hüseyin aşağı, Kurt Hüseyin yukarı. Bu arada söyleyeyim, evdeki adım Hüseyin. Bu hikâyenin birçok yerini çocuk aklımla canlandırarak büyüdüm. Şimdilerde çocukların doğal ortamda büyümeleri ve hayatı tanımaları için etek dolusu para dökülerek kurgulanan suni deneyimler bizim kuşağın rutiniydi. Çocukluğum, ilk gençliğim, evliliğimin ilk on yılı hep dağlardaydım. Her yaz memlekete gider, Allahuekber eteklerinde Soğanlı'ya karşı babama yardım ederdim. Babamın aramızdan ayrılması, iş hayatı, evlilik derken dağlardan bir dönem uzak kaldım. Bandırma'da yaşadığım uzun yıllar Kapıdağ'ı uzaktan izleyip durdum. 2010 yılında Kapıdağ'a adım attığımda yeniden özgürlüğüme kavuşmuştum. O günden bu yana ülkenin birçok yerinde dağlarda koştum.

Uludağ, Toroslar, İznik, Bodrum, İda, Gelibolu, Denizli, Efes... Bu arada yol maratonları koşarak kendi içime doğru olan yürüyüşümü de tamamlamaya çalışıyordum.

Dağlar mitolojiyi besleyen mistik yeryüzü şekilleridir. Erişilmez oluşlarından mıdır, yoksa insan evladının kendine rakip görmesinden midir bilinmez, sürekli bir zapt edilme duygusuyla anılırlar. Öyle değil midir? Himalayalar'dan, Ant Dağları'na, Zagroslar'dan, Ağrı Dağı'na, Toroslar'a varana dek, bin bir efsane aşılma hikayesi. Anadolu'nun dağları bir yandan heybetleriyle güçlülerin övünç kaynağıyken, diğer yandan güçsüzlerin sırtını dayadığı “arkası”, “kal'a"sıdır. Dadaloğlu, Köroğlu, İnce Memed, Siyabend, Kerem, Ferhat ve daha nicelerinin.

Ağrı Dağı'na tırmanmak için yola çıktığımda aklımda bu düşüncelerle otobüse binmiş yol bo-

yunca irili ufaklı dağları ve onların hikayelerini düşünmüştüm. Yüksek rakımlı dağların insanı hem çeken hem de ürküten bir yanı vardır. Anadolu'nun zirvesi unvanını hak eden bu görkemli dağa ilişkin çok efsane söylence destan, öykü okudum, dinledim. Herkesin dağı; Emeni, Türk, Kürt, Acem, Hristiyan, Müslüman. Yaşar Kemal usta “bin pınarlı ulu dağlar” der. Ailesinin Van'dan sürülüp Adana'ya gelirken ardında bıraktığı Kürd dağlarının şahına, çocuk gözüyle bakar.

TIRMANIŞ ÖNCESİ

Masallara inanır mısınız bilmem ama ben masallar diyarında dünyaya geldim. Zamanın hızla akıp gittiği dünyada, kendi zamanında kalmış insanların öykülerini dinlerdim. Çam kokardı çocukluğum. O yüzden dağları kokularından tanırım. Kimi kekik, reyhan kokar, kimi çam, kimi peryavşan. Köpüklü çalınlar akar inceden. Yönümü dağlara her döndüğümde gözlerimi kaparım. Çocukluğumda gördüğüm rüyalar gelir aklıma kanatlanıp uçacağımı düşünürüm.

Ağrı'ya tırmanmadan önce yüksek rakımda antrenman yapmam ve metabolizmamı alıştırmam gerekiyor. Bunu için başka iki efsanevi dağa Allahuekber ve onu komşusu Soğanlı'ya misafir oluyorum.

İnsanın hayatta kalma serüveni, doğanın insana sunmuş olduğu imkanları kullanma becerileri ile başlar. Yüksek irtifa dağcılığının ön koşulu da yüksek irtifada yapılacak antrenmanlardır. Yapılan antrenmanlar yaşanacak kazaların birçoğunu önler. Bu yüzden tırmanış öncesi bir buçuk ay sürecek kampa giriyorum. Kamp yerim aynı zamanda doğduğum köy. Köy sarı çam ormanlarını içinde Yukarı Çoruh havzasının başlangıcında, Sarıkamış Milli Parkı sınırlarında yer alıyor. Sınırları içerisinde ilk insan yerleşimlerinden başlayarak de-

AĞRI'DAN BAŞLAMAK-BÖLÜM 2

İDRİS ERDOĞDU

ğışık medeniyetlere kucak açmış olan köyde şimdi sadece beş hane yaşıyor. Seksenli yıllarda başlayan büyük kentlere göç, tüm bölgeyi olduğu gibi köyümü de insana hasret bıraktı. Hayvancılığa dayalı ekonomi uzun yıllar içinde önce yavaşladı sonra çürüdü, şimdi ise çökmüş durumda. Sporcular için ideal bir konumda. Arazi yolları, orman içi patikaları, temiz su kaynakları ile ideal bir kamp alanı.

Başlangıç olarak irtifaya alışma antrenmanları yapıyorum. Birinci hafta 1700 rakımdan 1400 rakıma inip çıkmayı içeren 10 km'lik hazırlık antrenmanlarından sonra ikinci hafta bu sefer 1700 rakımdan 2600 rakıma çıkış, iniş içeren 15-20 km'lik antrenman yapıyorum. Bu sayede vücudum oksijene ve basınca hızlıca uyum sağlıyor. Artık uzun mesafe antrenmanı ve yüksek irtifa kampı yapabilirim. Kamp süresince açıkçası beslenme konusunda hiçbir sınır koymuyorum. Bölgede yetişen kırmızı buğday unundan yapılan her türlü ekmek ve hamur işini iştahla tüketiyorum. Her ne kadar uzmanlar karşı çıksa da kırmızı et favorim. Üçüncü hafta 25 km ve üstü mesafelerde yine yüksek irtifaya doğru koşular içeren bir programım var. Hedef Allahuekber eteklerindeki tüm tepeler. Günaşırı 40 km'lik üç antrenmanı tamamladıktan sonra artık gece konaklamalı antrenman haftasına geçebilirim.



Kamp yeri 2500 metrede. Çadırımı çobanlara yakın bir yere kuruyorum. Gece ayı saldırısı ihtimali yüksek. Çadır kurduktan sonra günün kalanında çobanlarla sohbet ediyorum. Onlar dağların sesiyle konuşan insanlar. Seslerinin tınılarında dağ rüzgarlarını duyarsınız. Bunu abartı olarak söylemiyorum. Metropollerde yaşayan birçok insan haklı olarak yaşanan çevre kısımlarına seslerini yükseltiyor. Benim önerim korunmuş doğanın ve çevrenin insan hayatına katkısını anlamak için düzenlenen toplantılara çobanları davet edelim. Onlar bize kim olduğumuz hatırlatacak bilgilerdir.

Gece yıldızlarla söyleşiyorum. Her biri gerçekleşememiş bir umut gibi uzaktan parıldıyor. Hava sıcaklığı zaman zaman bu yükseklikte sıfır dereceye yaklaşabiliyor, ancak ilginçtir üşümüyorsunuz. Kampta ilk günüm 2500 metreden başlayıp 3180 metreye çıkmak. Bölgenin en yüksek zirvesi. Hedef 42 km'lik parkuru 6 saatin altında bitirmek. Sabah güneşi üzerime doğuyor. Çadırın üzerine kırağı düşmüş. Ağıldaki inekler soğuktan birbirine sokulmuş, nefesleri havada donuyor. Bir bardak sıcak süt içip koşuya başlıyorum. Koşu ekibim sağlam; iki kangal, iki çomar var. Hayvanlar dağı kendi aralarında paylaşmış. Sürülerinin otlağını terk edene kadar yanımdalar, diğer sürülerin alanına girince sınırda karşılıklı güç gösterisi yapıp geri çekiliyorlar. Şimdi teslim alan ekipte kömür karası iki erkek köpek var. Dağlarda koşarken size önerim çoban köpeklerinden korkmayın, onlar sizin niyetinizi okurlar. Siz sadece koşun. Bazı acemi köpekler yok değil. Onlara karşı önerimse sürüye ve çoban çadırına yaklaşmayın. Hayvan sizi tehdit olarak görüyor. Sürüden uzaklaştıkça hırçınlığı söner. İkinci önerim batonlarınızı kullanın. Hayır köpeklere vurmak için değil. Köpekler ilginç bir şekilde değnek, sopa ne olursa olsun korkmuyorlar ancak baton hayvanlar için korkutucu bir nesne olarak görünüyor ve hayvanlar belli mesafede kalmaya özen gösteriyorlar. Plato

AĞRI'DAN BAŞLAMAK-BÖLÜM 2 İDRİS ERDOĞDU

yükseldikçe bacaklarımda ve ciğerlerimdeki tatlı sızlamaları hissediyorum. Ciğerlerim yetersiz oksijen ulaşmak için çırpınıp, basınca karşı direnirken, bacak kaslarım kısıtlı oksijeni sonuna kadar harcamak için çabalıyor. Çayırın içinde uçan haliya binmiş gibi uçuyorum. Rüzgar sürekli yön değiştiriyor. Her yandan gelen kokulardan sarhoş, boş yaylalardan birinin çeşmesinde mola veriyorum. Dağ su bakımından zengin. Doya doya içip uzanıyorum. İkinci saatin sonundayım. Çıkışta koyduğum hedefi unuttum. Bulutlar benimle oyun oynuyor.



**ALLAHUEKBER DAĞI SİSLER
İÇİNDE TIRMANIŞ**

Terim soğumamalı, koşuya devam. Allahuekber zirve karşımda, kolayca çıkacağım düşünerek kestirmeden gitmeye karar veriyorum. Tabii ki dağ nicesine verdiği gibi bana da ders veriyor. Bir anda kendimi hiç ummadığım bir vadinin içinde buluyorum. Vadi ardı ardına küçük boğazlardan oluşan bir labirent, dağın zirvesinin eteğine ulaşmam bir saatimi alıyor. Zirvede sis var. Acıktım ve yoruludum. Şahinler tanıyamadıkları bu tuhaf varlığı gözlemek için başımda uçuşuyor. Üzerimdeki yağmurluk rüzgardan şiştikçe kanatlanıp uçacakmış gibi oluyorum. Kuşlar basit biri insan olduğuma karara vermiş olacaklar ki hızla süzülüp uzaklaştılar.

Coğrafyalar, yer şekilleri vs. isimlendirilirken nelerden esinlenilir hep merak etmişimdir. Soğanlı Dağı bu merakı hemen giderir. Dağ, lale soğanıyla

doludur. Bahar gelince dağ soğanları adeta çayır gibi salınır. Rüzgarda soğan kokusu sizi çarpar. Bahar sütü ağır bir soğan ve sarımsak kokusu yayar. İşte o kokunun kaynağı bu soğanlardır. Doğu Anadolu'nun bütün dağlarında bu soğanlara rastlarsınız ancak Soğanlıdakiler laleye durur. Dağ adının hakkını verir.



**SOĞANLI DAĞI ULTRA
ANTRENMANLAR**

Allahuekbere'e gelince ona dair iki rivayet vardır. Birincisi Nuh'un gemisi sular çekilip konacak kara ararken gemi bir kayaya çarpar; Nuh korkudan "Allahuekber" der. O kaya Allahuekber'in zirvesidir. Dağın adı böylece kalır. Diğeri ise bir sevda hikayesidir. San'a denen bir şeyhin kızı Ermeni kralının oğluna sevdalanır ve kaçarlar. Şeyh bunu kabul etmez. Çevreden topladığı ordusuyla krala savaş ilan eder. Rivayet odur ki savaş dağın eteklerinde olur. Şeyhin kızı Humar Hatun sevdiğine atılan bir oka kendini siper etmek için ileri atılır ve Allahuekber diye seslenir. O sırada dağın zirvesini yurt edinmiş şahinler bu sese tepkisiz kalmaz ve oktan daha hızlı hareket ederek, oku Humar Hatun'un bedenine saplanmadan yakalarlar. Ok şahini yaralamıştır. Humar Hatun mendilini çıkarıp şahinin kanadını sarar. Şahinler, Kralla Humar Hatun'u aralarına alarak havalanırlar. Bugün dağa gittiğinizde zirvede uçuşan bu avcı kuşları bulutların arasından süzülürken görürsünüz. Dikkatli bakarsanız bir kanatlarının kökündeki kırmızılığı görebilirsiniz.

AĞRI'DAN BAŞLAMAK-BÖLÜM 2 İDRİS ERDOĞDU

Halklar söylenceleri önce üretir, sonra da inanırlar. Bu insan evladının komik, çocuksu tarafıdır. Dağın etrafında sünni ve alevi köyler vardır. Sünniler “Allahuekber” derken, Aleviler “Aliekber dağı” derler. Dağın karşı vadideki eşi de Erdavut Dağı’dır. Onun rivayeti ise Hacı Bektaş’a dayanır. Erenler öğretiyi anlatmak, edep erkan, yol, töre öğretmek için kalkıp buralara gelmiş ve dağda kalmış. Onu çevresinde Hasan Baba, Hüseyin Dede diye anılan yükselti var. Eskiden her yaz adı geçen yerlere yılın belli dönemlerinde ziyarete çıkılır kurbanlar kesilir(miş)di. Miş di diyorum çünkü son halkadan dahi olsa bu törenlere yetişmiştim



**HÜSEYİN DEDE DAĞI
KUZEY YAMACI**

Allahuekber, Ali ekber ne dersiniz deyin zirveye çıktığınızda Erzurum Kars Platosunun en yüksek noktasına çıkmış olursunuz. Kars, Selim, Sarıkamış, Şenkaya, Göle ve onlarca köy ve yayla dağı sararlar. Allahuekber dağının Şenkaya- Göle tarafında yüksek kırıkların olduğu derin vadiler bulunur. Bu vadilerde MÖ’ dönemlere ait onlarca yaşam alanı ve kaya resimleri var. Ne yazık ki bu bölgede doğru düzgün alan araştırmaları yapılmadığı için birçok kaya resmi ve yapı definecilerin yağmasına uğramış durumda. Ersinek kanyonu, Şenkaya-Şoğur kanyonu, Venk-Ehriz-Posik Çinçile kanyonu vadiler, Leksor vadisi ve kanyonu, Şirvaz Kanyon ve vadisi bu vadilerin her birinin uzunluğu kilometrelerle ölçülüyor. İnsan eliyle oyulmuş mağaralar; halk arasında yedi odalar, keşişin odası gibi adlarla adlandırılıyor. Daha aşağılara inildiğinde Penek dü-

zünde Katedral yapıları ve onlarca kaya kilisesi mevcut. İnsanlığın ortak mirası olması gereken bu kalıntılar maalesef hala milliyetler ve kimlikler üzerinde tarifi olmaya çalışılıyor. Gözden kaçırılan şeyse bu eserlerin çoğunun bir sonraki kuşaklara kalamayacağı gerçeği. Umarım bir gün bir yönetmen bir arkeolog bir tarihçi merak eder de buralara gelir. Yoksa... Dağın Akşar (Kosor) tarafına inerken yer kabuğu birden kırılır ve devasa uçurumlarla karşılaşsınız. Yine Şenkaya tarafına geldiğinizde Hüseyin Dede’nin eteklerinde yukarıda isimlerini verdiğim vadi kırıkları adeta görsel şölenler sunar. Dağ keçileri, vaşaklar, ayılar ve daha birçok canlı için yaban hayatına dair türün güvenli yaşam alanlarıdır buralar.

Platoya adını veren iki kent kadim kültürlerin konağıdır. Hani kimler geldi kimler geçti diye söze başlanır ya Erzurum ve Kars tam böyledir. Anadolu coğrafyasını girişinde yer alan kentlere onlarca halk gelip yerleşmiş konmuş, göçmüşlerdir. İsterseniz biz de kısaca konaklayıp, kentlerin sokaklarında kaybolalım, hikayelerine efsanelerine destanlarına ortak olalım.

Hazır olun bir dahaki sayıda görüşmek dileğiyle 😊



ALLAHUEKBER DAĞI ZİRVE

BAŞLANGIÇTA SÖZ MÜ VARDI?

ADİL BAŞOĞUL

İnsan dış dünyayla etkileşim kurar. Etkileşim insanın duygularını, duygularını ve aklını harekete geçirir. Bilinç akılla bunları işler ve bilgi önce ses sonra anlamlı söz olarak ortaya çıkar. Başlangıçta söz değil etkileşim vardı.

Söz olarak konuşmanın evriminde şiir bilginin ve kültürün çok gelişmesinden sonra toplumsal yaşam içinde ortaya çıktı.

Peki hızlı bir sıçrama yapalım ve günümüzde şiir nasıl oluşturulur?

Wittgenstein'a göre "Felsefe, şiir gibi kurulmalı"

İlhan Berk'e göre "Şiir de saat gibi kurulmalı"



BAŞLANGIÇTA SÖZ MÜ VARDI?

ADİL BAŞOĞUL

Evet günümüzde şiir dil örgüsü içinde kurulur elbette. Ancak şiiri kurarken konu, işleniş tarzı, mesajları, iletişim kurallarını bilmenin ve uygulanmasının önemi ortaya çıkıyor.

Dış ve iç gerçekliğe, duygu, duyumsama, algı, anlam, düşünce ve yaşantıya bir farklılık, yeni bir bakış açısı getiren, estetik ve sanat kurallarına uygun, özgün metinler şiir özellikleri taşır veya şiirdir.

Şair şiirini yazarken özgün, farklı, yeni, estetik, düşünsel ve duygusal boyutları açacak ve zenginleştirecek bir atmosfer, bir şiir ve sanat habitatı oluşturmalıdır. Bu şiirin yaşam ortamında; yazı, ses, söz, nefes, duygu, düşünce, tat, koku, hüznün, neşe gibi insanı var edip yaşatan ve aydınlatıp geliştiren özellikleri olmalıdır.

Aslında bu da yeterli değildir. Bunun yanı sıra şairin yarattığı, şiir yaşam alanı ile yaşadığımız gerçekler dünyası, toplum, olgu, olaylar ile de kopmaz bağlar kurup bunları şiirsel dinamik, diyalektik süreçlerle çatışma ve uzlaşma karşılığı içinde yeni bir şiir varlığı üzerinden insanı, toplumu ve büyük insanlığı aydınlatma işlevine kavuşturmalıdır.

İşte şair, ancak bu zorlu, iç çatışmalı, varoluş veya yok oluş savaşı ortamında şiirini ya doğurur, yaratır ya da bunu başaramaz. Çok ve kolayca yazarlar var. Hele ki günümüzde bunun örnekleri çok. Hele ki şiir yazdıklarını sananlarla dolu her tarafımız. Fakat şiir öyle basit değildir ve çabucak, kolayca yazılamaz. Belki bir istisna Yunus Emre gibi deha ve bilgi birikimine sahip biri varsa ona göre kolayca şiir yazabilir. Ama diğer insanlara göre bunu yapmaları imkânsızdır. O şiir, yaşanan koca bir hayat ve artı yaratılıp söylendiği veya yazıldığı süreyi kapsar. Bunu başaranlar işte böyle birikimli ve üstün nitelikli bilge, sufi, ozan, şair ve deha sahibi özel insanlardır.

Şiirin yaratılış aşamasında şairin özellikle dikkat etmesi gereken mihenk taşları vardır. Bunlar şiir dilinin diyalektik yapısı, özgünlük, imge, bilişsel katmanlar, algı aşamaları, çağrışım ve anlam çeşitlilikleri, yeni düşünceler silsilesi, düşler, umutlar, yaşam ve anlam derinliği, uyum, ritim ve müzik, şiir yapısının bütünlüğü ve kompozisyon özellikleri ile şiir habitatı sayılabilir.

Şiirin, dinamik ve devingen işleyişi ve yapısı tarihsel bağını güçlendirip geliştirirken günümüzü tüm yönleriyle çağın değişen değerlerini, insan doğasındaki çatışmaları, çözüm yollarını, zevkleri ve hüznüleri, çağın bunalımlarını ve çıkış yollarını, sanat kuralları içinde işlemeli ve şair bunları geleceğin şiirinin altyapısını hazırlarken kullanmalıdır. Bununla birlikte şiir ve nesnel gerçeklik arasındaki çelişkinin gerilimi, duygularla düşsel, imgesel etkileşim ve heyecanı şiirde öne çıkarılmalı, zamanın muğlak fenomenolojik algısıyla bilinç ve bilinçaltı etkileşimi sağlanmalıdır.

Şiir yazmak bu özelliklerinden dolayı zordur. Fakat bunlar bilinmediği, dikkat edilmediği ve uygulanmadığı içindir ki şiir kolayca yazılır zannediliyor. Ben yazıyorum. Çala kalem yazdım oldu. Yazdığım şiirdir, ister kabul edin ister etmeyin, ben de şairim diyen ve bu unvanı kendinden menkul acemilik ve cahillikle uluorta kullanan niceleri var maalesef.

Şiirin yoruma açık yapısından dolayı bunu olumsuz kullananlar çok. Bundan dolayı kolay yazarlar ve şiir yazdığını sananlar çok. Hele birkaç taraftar da bulduysa bastır bir kitap, her dakika aklına geleni yaz alt alta, paylaş sosyal medyada oldu da bitti maşallah şair de olur inşallah.

Bu durum şiirin çok anlamlı, yorumsal ve yüzeysel anlam yapısından da kaynaklanmaktadır. Bütün bunlara rağmen şiir yazdığını sanmakla ve kitaplar yayımlamakla şair olunmaz. İnsanı, şair makamına çıkaracak ve yazdıklarını şiir mertebesine yükseltecek olanlar; okur, beğeni, kalıcılık ve tarihsel

süreçtir. Eğer şiir özellikleri yoksa hiç kimse ve hiçbir güç o yazıyı ne şiir yapabilir ne de kişiyi şair yapabilir.

Örnek lirik bir şiir nasıl bir özel iletişimdir?

Öncelikle lirik şiir, duygusal yanı ağır basan bir özel iletişimdir. Yalnız ve kendine çoğu şeyi dert edinmiş, incinmiş, kırılmış, küskün ve kızgın şairin herkesle, her şeyle ve kendiyle hesaplaşmasıdır. Bazan intikamı, bazan kendini sağaltması, bazan da vefalı bir gönül borcudur. Bu yalnızlıkla şair, şiiri ile başka yalnızlara ve sessizliğe, sessiz yazılı bir duygusal coşkun mesaj iletir. Şair şiiri yazınca onun açısından yalnızlık ve sessizlik biter.

Fakat okur şiiri okuyunca süreç yeniden başlar. Biz dil denizi içinde mana aleminde okuduğunuzu yeniden kendimize göre var ederiz. Dili bilinçle ve akılla kullanıp şiiri yeniden ve kendimize göre anlamlandırırız. Lirik şiirde burada önce duygular devreye girer. İnsanı düşünce ve akıldan çok (elbette bunlar da var) coşkulu duygular, insanı tepeden tırnağa çok etkileyen, tüylerini diken diken eden şiirle etkileşim yaşanır. Bütün bunlar dil içinde yaşanır. Dil de tarihsel süreç içinde evrilerek etkileşimden söze, kültüre, felsefeye, bilgiye, bilime, sanata, edebiyata ve şiire dönüşmüştür.

Şiir, şairin fırtınalı yalnızlığının sessizliğinde bir trans hâl içinde sessizce oluşturulur. Bu yol ve hâl yüz yıllarca sürmüştür. Daha ne kadar sürer kestirmek güçtür. İşte şimdi okuyana şiir, mesajı almaya istekli olana seslenmektedir. Lirik şiir okuyanı duygusal olarak da mest etmektedir. Çünkü yazı dili olarak şiir, yeniden canlanıp anlam kazanıp okuyanın zihninde yeniden yaşayıp var olmaktadır.

Lirik şiirin en büyük özelliği; okuyan ile şiir arasında doğrudan duygusal, duygusal, anlamsal

ve bilişsel etkileşim kurmasıdır. Daha sonra şair ile dolaylı yoldan bu etkileşim sürer. Böylece şair ve okur lirik şiir aracılığıyla doğrudan etkileşime girer. Birbirinden uzak iki insan bu özel iletişim ve etkileşim ile duygusal, düşünsel ve estetik özel anlamlı iletişim başlar.

Lirik şiir, birbirini tanımayan ve yalnız insanlar arasında anılar, düşler ve düşüncelerle yoğun tutkulu etkileşimi sağlayan iletişim yollarından biridir. Lirik şiir, öncelikle duygularda devrim yapan coşkun söyleme sahip edebi söylemi en etkili ve vurucu kullanan şiir biçimidir. Uyandırır, uyarır, rahatsız eder, coşturur, duygulandırır, düşündürür, anlamlandırır, insanı heyecanlandırır ve harekete geçirir. Okuyan, lirik şiir ile dil ve anlamla derin bağlar kurarak hem şair ile hem de kendini bilme ve anlama olarak da yeni varoluşlara yol alır.

İşte genel olarak şiir insana aynı anda hem yakınlık hem de içsellik, kapalı özel alan, mahremiyet verdiği ve diğer insanlara, topluma ve gelecek kuşaklara aktarmanın kalıcılığını yazı dili olarak armağan ettiği için bilişsel yaşantılarımıza varoluşsal bir hizmet de eder.

Şiir, sesiz bir çağrıdır. Lirik şiir; ses, söz, konuşma ile şarkı, melodi arasında duygusal ve coşkulu bağ kuran en önemli yapıdır. Bu süreçte lirik şiir var olur ve kayda geçer. Şiir; okunmayı, anlamlandırmayı ve yeniden varoluşuna kavuşmayı, kimsesiz ve sessiz yazı dilinin denizinde yok olmaktan kurtulmayı bekler.

Ve tarihte en büyük şairler, her zaman evrensel ve toplumsal gerçekliğin boyutlarını kavrayarak yazı dili ve konuşma dili olarak bunu kullanmışlardır. İnsanlık tarihinin ilk zamanlarında şiir uzun süre sözel, konuşma diline ait bir sanat olarak varlığını sürdürmüştür. Yazı diline geçince kalıcılık ve değişmezlik özellikleriyle diğer nesillere aktarılmıştır. Şiir genelde söz yanı ağır basan sanat olmuştur.

Yazı dili, konuşma dilinden çok farklıdır. Yazı; şekille-

BAŞLANGIÇTA SÖZ MÜ VARDI?

ADİL BAŞOĞUL

re, çizimlere, grafik özelliklere, harflere dayalı görsel iletişim biçimidir. Bu yazı dilini oluşturan sözcüklerin, genel anlamda yaşanan toplumda ortak anlamı olduğu kabul edilir.

Anlayış, anlamlandırma ve yorum farkları hep olmuştur ve olmaya devam edecektir. Bunun bir yararı da özellikle şiirde ve edebiyatta imgenin, hayal gücünün oluşumunu sağlayarak kültürü zenginleştirmesidir.

Bunlardan dolayı da şairler imgelerle şiiri oluşturmada bu anlamda çok zorluk çekmezler. Şiir ve imgelerle okuyucuya yeni yoruma açık çok anlamlı algısal dünyalar yaratır. Bu da her okuyucunun yeniden şiiri anlam olarak her seferinde değişik yorumlamasına olanak sağlar.

Şair de dahil şiiri okuyan herkes onu bilincinde anlam, ruhunda etkileşim, bedeninde tepkimeler, duygularında duygulanımlarla bilincinde esriklik, ruhunda ferahlama ya da karamsarlık, bedeninin her bölgesinin özelliğine göre dilde hoş bir tat, kalpte bir sıcaklık, teninde ürperme gibi etkileşimler yaşar. Bazen çok yoğunlaşıp etkilenince de görsel olarak şiir okuyucunun hav-

salasında canlanır. Buna müzik ve ritimle dans eşlik eder. Bunlar lirik şiirin imgesel, düşünsel ve duygusal kalıtsal özelliklerinin kalbidir.

Genelde ilk sıg okumalarda aldanılan “Başlangıçta Söz Vardı” klişe yorumu ve açıklaması bana yanlış ve eksik geliyor. Ben başlangıçta dış ve iç dünya ile etkileşim kuran insan ve insan bilincini oluşturan toplumsal süreçler vardır diyorum. Dolayısıyla başlangıçta etkileşim var. Sonra ses ve söz var ediliyor bilinçli insan tarafından.

Sonra ses ve söz yazıya geçirilerek kalıcı ve görece anlamı değişmez hale getirilmiştir süreç içerisinde. Bu gelişimin sonunda lirik şiir sihirli, ulvi, insanı ve dünyayı aşan transandantal yapısıyla insanı etkiler. Seküler olan taraflar dahi mistik, esrik, sihirli ve aşkın gizemci bir hale gelir.

Dolayısıyla şair, şiir ve şiirin okuyucusu arasındaki etkileşim tekdüze, sabit ve kalıcı değildir. Tam aksine sürekli yenilenen, yeni boyut ve anlam kazanan, değişim ve dönüşümün sürekli olduğu, duygusal, duysal, düşünsel heyecanların yaşandığı etkileşim sürecidir...



MİNİK ADIMLARLA HAYATA KARIŞMAK

FATMA AYHAN

Her zamanki aceleciliğimle yine erken geldim, sağlık MYO'nun önündeki duraklardayım, kocaman ağaçları gözümde kestirip altındaki en koyu gölgeye oturdum. Burası tam bir gözlem noktası, önümde kocaman bir yuvarlağa alınmış ağaçlar, arkasında küçük masa ve tabureleri olan büfe, gazeteci, belediyenin ekmek büfesi, onun da yanında Muğla simitçisi, birkaç kişi masalarda çay kahve içiyor, biri elinde simit gözü durakta dolmuş bekliyor. Orta yaşlı bir kadın caddeye doğru koşuyor, bir yandan da el kol hareketleriyle, kaçırmak üzere olduğu minibüsün şoförüne kendini göstermeye çalışıyor. Ama şoför durağı işaret ederek geçti gitti, kadın kendi kendine söylenerek geri geldi, 2C bir saat sonra gelir hastaneye gitmesem önemli değil diye anlatıyordu ki “abla hastane taşındı 2C hastaneye gitmiyor artık” dedi gençten birisi. Kadıncağız sevin sin mi, üzülün mü bilemezken arkasındaki figür dikkatimi çekti. Hareket halinde mi, duruyor mu, belli değil, kadın uzaklaşınca tamamen görüş alanıma girdi.

Giysilerin içinde kaybolmuş, küçülmüş yaşlı bir adam, elinde büfeden aldığı iki ekmeği koyduğu poşet, minik minik adımlarla ayaklarını sürüyerek

geliyor. Hemen elindekileri alıp yardım etmek istedim önce, sonra durdurdum kendimi, bu haliyle dışarı çıkmayı göze alıyorsa demek ki yapabiliyor, yapabileceğine inanıyor veya kendine inandırmaya çalışıyor, halinden çok rahatsız görünmüyor, yakınmıyor, çok yoksul birine de benzemiyor. Onun kendini ispatlamasına engel olurum korkusuyla, yardıma ihtiyaç duyduğu anda yaklaşmaya karar verdim, karınca adımlarıyla ayaklarını sürükleyerek geldi ve yanımdaki boş yere oturup poşetini de yanına koydu, selamlaştık insan ne diyeceğini de bilemiyor sanki konuşursa bile yorulmuş gibi geliyor. Çok geçmeden yine onun gibi sadece biraz daha iri yapılısı göründü karşıdan, aynı onun gibi yavaş yavaş geldi ve ekmek poşetini kaldırıp yerine oturdu. “Geç kaldın ya Mehmet bey” dedi önce gelen “senin çıktığını görmedim Taner bey, balkonda bekliyordum aslında, bir ara tuvalete gittiydim o zaman geçtin herhalde” dedi. Konuşmaları da adımları gibi yavaş yavaş, kesik kesik. Sağlık ocağının arkasındaki sokakta aynı apartmanda zemin katta oturuyorlarmış. “Ekmeği niye aldın, geçerken alırdık” dedi Mehmet bey, öteki “benimki çavdar ekmeği, erken bitiyor” derken Mehmet bey, “ben de mi alsam” diye niyetlendi, öbürü “senin ekmekten her zaman oluyor, giderken

MİNİK ADIMLARLA HAYATA KARIŞMAK

FATMA AYHAN

alırız” deyince henüz kıpırdayamamış olduğundan “tamam öyle yapalım” dedi.

“Ne iyi ettin de haber verdin karşı dairen boşalınca, bir aydır bir rahat ettim ki anlatamam” dedi Mehmet bey. “Bahçesi var, merdiven derdi yok, nasıl özlemişim dışarı çıkmayı” derken başını yukarı kaldırıp derin bir nefes aldı, yapraklardaki bütün oksijeni içine çekercesine, “özgürleştin sanki” dedi. Aklımdan çeşitli özgürlük tanımları geçti, herhalde hiçbirisi onunki kadar küçük, bir o kadar da kıymetli olamaz dedim içimden gülümseyerek. Ben de dedi Taner Bey, “bu evi alırken yaşlılık var, hastalık var diye tercih etmiştim de bu kadarını düşünmemiştim ama buna da şükür” dedi. “Ya arkadaş” dedi Mehmet Bey “ben üç katı tazi gibi iner çıkardım, birdenbire böyle olunca mahsur kaldım evimde, asansör yok, beni taşıyabilecek birileri gelirse indiriyorlardı ama bir de çıkması var bunun, her zaman kimi bulacaksın.” Biraz nefeslendi “İyi oldu buraya taşınınca, insanın kendi yiyeceği ekmeği alıp gelmesi bile ne büyük nimetmiş de haberimiz yokmuş.” O arada atlet şortla koşan bir genç geçti önümüzden, gözden kayboluncaya kadar onu izlediler gözlerinde özlemle, hadi bir çay içelim dediler. “Kâğıt bardakta olsun düşürüp kırmayalım” dedi Mehmet bey. “Düşündüğün şeye bak düşerse düşer çayın rengini göre göre içelim, cam bardak olsun” dedi Taner bey, elleri sallana sallana çaylarını içerken bir yandan da gülüyorlardı yahu bu çay ağzımızı bulana kadar içinde bir şey kalmayacak diyerek.

Kendilerinin farkındalar, kabullenmişler ve olabildiğince çözüm üretmeye çalışıyorlar. Onlara kulak misafiri olduğumu ne kadar hissettirmemeye çalışsam da becerememişim ki size de çay alalım, bekleyecek zamanınız varsa sorusuna gülümsedik karşılıklı. Haydi dedi Taner bey “senin ekmeği alıp da gidelim, yoksa öğle yemeğini ikindiye anca yeriz” diyerek kendileriyle dalga da

geçtiler. Yine geldikleri gibi minik minik adımlarla ekmek büfesine doğru yürürlerken benim de vaktim gelmişti. Meydandaki kafeye doğru yol alırken daha önce yaşadığım buna benzer bir olay geldi aklıma. Yine burada bu sefer duraktayım, yaşlı bir kadın bankta oturuyor, elinde iki torba, bir şemsiye, bir de el çantası var. Çanta hariç diğerlerini tek bir torbaya koymaya çalışıyor, eller o kadar titriyor ki çoğunlukla elindeki şey torbanın dışına denk geliyor, şemsiye bir türlü torbaya girmiyor, bütün bunları yaparken izlendiğinin farkında yüzünde bir tebessüm ve merak etmeyin başarabilirim ifadesi. Torbanın birinden örgü şişleri fırlamış o ellerle nasıl örgü örebildiği takıldı aklıma nihayet hepsini bir torbaya koyabildi, bu sefer de cebinden zorlukla çıkardığı kartını yere düşürdü hemen alıp verdim, bekliyorum yine düşürürse diye çünkü yeniden cebine koymaya çalışıyor. Sonrasını bilmiyorum, benim arabam geldi, yol boyunca onu düşünmüştüm. Durumunun farkında inatla bir şeyleri başarmaya çalışıyor, pes etmiyor, kendini eve kapatıp kabuğuna çekilebilirdi, o haliyle görünmekten rahatsız olabilirdi ama tercihini dışarı çıkmaktan yana kullanmış. Hayat da hep ikilemler, kararsızlıklar anında farkında olmadan yaptığımız minik minik tercihlerden ibaret değil mi zaten?

Yıllar önce köyde yaşayan annemi ziyarete gittiğimde ertesi gün pazar kuruluyormuş. “Tamam ben giderim” dedim, “sen nerden bilcen benim yoğurtçumu, domatesçimi” itirazına “beraber gideriz” dedim. Sabah elimizde pazar arabası pazara gidiyoruz, yolda ara ara mola veriyoruz oturuyor, pazarın yakınında verdiğimiz son molada annem oturuyor ben ayaktayım, karşıdan gelen yaşlı bir adam halimize bakıp “buncacı ne getiriyon kendin alıp gelivesenya çık çık çık” diyerek cevap vermemi bile beklemeden gitmişti. Bakış açısına göre olaylar değişebiliyordu.

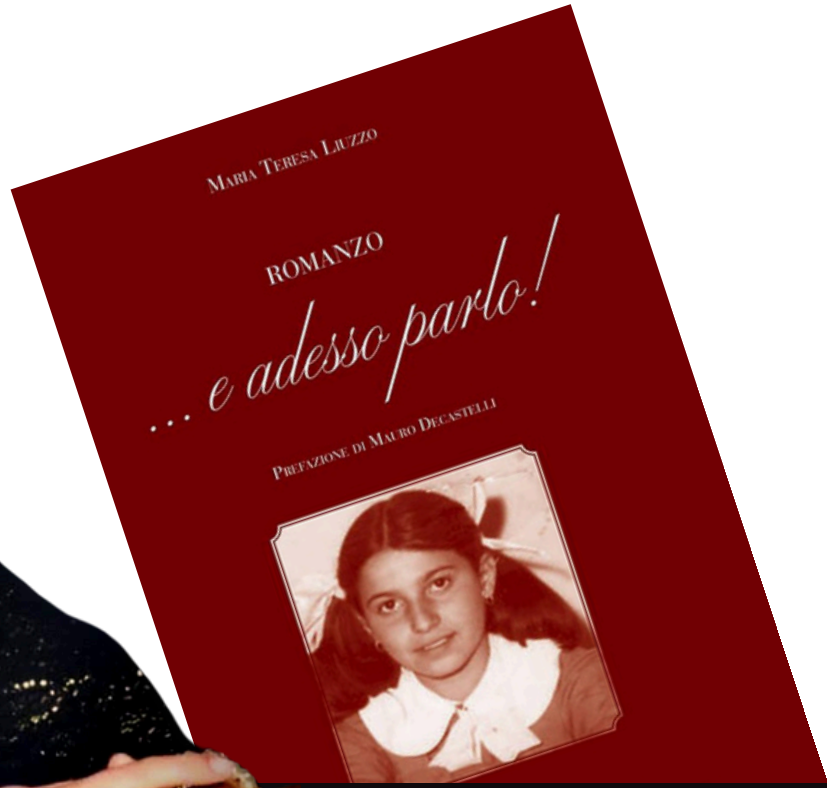
Kafamda minik adımlı adamlar ve kadınlar şehrin sokaklarını katederken ellerindeki poşetler mi, ayakları mı daha ağır çözememişken, ayaklarım kafamın karışıklığına karışmadan kendi kendine doğru yere getirmişti beni.

26 Eylül 2024

Maria Teresa Liuzzo'dan 3 Şiir

ÇEVİRİ: HASAN İLDİZ

Maria Teresa Liuzzo, Saline di Montebello Jonico'da doğdu ve Reggio Calabria'da (İtalya) yaşıyor. Lirik-Dramatik Derneği Başkanı "P. Benintende" - Gazeteci - Yayıncı. "LE MUSE" edebiyat dergisinin Genel Yayın Yönetmeni - Deneme Yazarı - Söz Yazarı - Edebiyat ve sanat eleştirmeni - Halkla İlişkiler Direktörü - Çevirmen - Fikir Yazarı - Yazar - Psikoloji Doktoru - Leibniz Üniversitesi Santa Fe, New Mexico, ABD. - Felsefe ve Modern Edebiyat Profesörü



AÇIK KİRPİKLER ÜZERİNDE ÖRDÜĞÜM GÖLGE

*Ateş, uzak bir zamanın kanına uçuyor.
Senin sözlerin düşüncelerimin tepesinde yatıyor, duyuyorum
Sen beni örten, beni şafak vakti yapansın*

YAŞAM KANINDAN DAHA AZ ÇİĞ

*Kılıçtan daha çok, duyguyu batırır
Kaynayan kanda, sıradan daha çok
Yaşam kanından daha az çığ
Ama eğer beni bir papatya gibi okşarsan
yaprak yaprak araştırırsan
sarı aşı boyası kalbine ulaşılma için
menekşenin leylak dövmesinde bana bakarsan
Hala gölge elbisemi çıkarırım
İçime gir, bekleyişi boşa çıkarma*

...

*Eğer şiirsen
Gizli sevgilim
Bana esintide veya ateşte ulaş
Sakinlikte asla
Aşkın işkence ve coşku arasında olmasına izin ver
Bekleme ve varış arasında sarılmasına izin ver
Umuttan daha tatlı bir kucaklaşma*

*Bir daha asla umut edilmeyen
Aşkım?*

YAZ/ALIM ŞAİR, OKU/YALIM ŞİİR

MÜCAHİT AYGÖREN

Hadi bi şiir yaz şair
Beklerken olsun şiir
Kavuşmaya denk
Onun için nice cenk
Kazanılsın bir güzel

Hadi bi mutluluk bulalım
Olandan, şükürden öte
Eksilmeyen, küflenmeyen
Huzurlu daima

Bi resim yapalım haydi
Bob Rossvâri her yer şen
Renkler dengeli ve canlı
En büyük pay maviden

Güneş açsın şimdi yağmur sonrası
Gökkuşağı tamamlasın tabloyu
Bi müzik; afili, özgün, içe işleyen...
Dinleyip dinletelim

Aşkla belli işçiliğin en çetrefili
Hadi şair, yaz şiirini deryaya
Benzemesin diğer şiirlere
Okuyalım iyi bir şiir daha...

16 Temmuz 2023

16.29

KOLAY DEĞİL BUNLAR

AHMET YILMAZ TUNCER

*Bugün dünden kalan bir gün
Eskimemiş yüzüyle odada oturuyor benimle
Benim yanımda yakın arkadaşım yalnızlık
Aslında ikimiz de bir ihtilal sanıyoruz
O da biraz sıkıntılı çünkü sevmiyor kalabalığı
Biz alıştığımız meydanlardan kalabalığa
Hatta polis copuna biber gazına alıştık
Biliyorum hepimizin aradığı başka
Mesela karnı tok bir çocuğun sokakta
Oynarken bağırışları
Birazdan odamız polis baskını yer
Benim için sıkıntı yok
Alıştığım sorgulara alıştığım verilen elektriğe
Ama bilmiyorum yalnızlığım ne der buna
Alışacak elbette o da benim gibi ben
Nasıl alıştımsa tek kişilik hücremde
Duvarlarla sohbete o da alışacak
Kolay değil özgürlük konuşmak
Ve bu konuşulanları dinlemek
Sokağın başından bir siren sesi geldi
Başka bir zaman
Başka bir zaman sevmelerim gibi
Sevip unutulmalarım gibi
Çıktığımda dışarı unutulmak
Ve tüm bunları yaşamak gibi
Kolay değil bunlar*

Bayram

DİLEK BAYRAM

*Şiir topladım bayramda
Kapı kapı dolaşarak çocuklarla beraber
Çocuklar mutlu, ben mutlu...
Hiç şeker toplamadım çocukluğumda.*

İSİL İSİL

İRFAN BULUT

*Neyin nesi gözlerimde
İsil isil bu duman?
Sönmüş ateşi, sıcak külleriyle
Eski yangınlardan mı kalan?*

*Yoksa bir kömür ocağı mıyım
Kendi külleriyle gömülü
Ve için için yanan?*

*Etrafımda sis
Eteklerimde küf
Tepemde rüzgarlarla oynaşan
İnce, zarif bir duman.*



SAĞIRLARA SUALLER

MUHAMMET BARAN ASLAN (BARANÎ)

Putlarla dolu kaldırımlarını adımlıyorum
Asrımın.

Elimde ne bir balta ne bir kama
İbrahim'ini kaybetmiş bir milletin
Ferdaferd yok oluşunun
Cisimleşmiş haliyim.

Doğunun ortasındaymış memleketim.
Kimileri bu saatin sallanışını beğenmiyor.

Oysa ben Mezopotamya sularının
Ve de köşe kapmaca oynanmış bu toprakların,
Anadolu'mun mirasçısıyım.

Acaba olmamalı mıyım babalarım kadar
Miras yedi?

Yedi kere çekip de besmele zikri
Tiryaklarım demlenirken vücut sıvılarımda
Hıtlar teorisince kainatın dört elementine birden
Zerk etmem gerek içimdekileri
Gerekse yere, göğe, sağa ve sola
Haykırmak için gerçekleri
Bu kadar mı kendinden geçmeli insan.
Bu kadar mı candan geçmeli?..

PASTIRMA YAZI

ŞAHİN ÇINAR

Özenle tutmuştunuz ince elenmiş sözcüklerle
Reyhani nakışlı kırılğan vazoyu o zelzelede
Piano piano (pianissimo)
Vurgularınız hassastı yumuşaktı notalarınız
Eksik olsa da
Sevginin sessiz sözcükleri
Kırmamayı başarmıştınız!

Dilimde cennet günlerinden kalma
Buruk bir elma tadı
Gözlerimde uzak masallara destursuz akan
Yağmur yüklü kümülüs bulutları tuz katarları..

Elemliydi elbette ezginin sonu
Yine de yoktu bir pişmanlığımız

Belki ben zamansız çıkmıştım yola
Ya da siz bana ge(n)ç kalmıştınız!

Aşka a(l)danmış ağdalı şiirimde
Mısra-ı berceste
Ömrüme pastırma yazıydınız

En kimsesizliğimi size ayırdım!

Giderek daha sert dokunuyorum tellere
Bütün tuşlara birden basıyorum
Mezzo forte
Forte
Forte forte!
Daha bir derin üflüyorum flüte
Görseniz tanıyamazsınız!

Ne zaman düşecek olsa gönlüm
İkinci bir bahara
Düşüncemde hâlâ siz varsınız
Klasik duyguların modern hikayesine
İyi ki yaşanmışlık ve
Soylu bir yalnızlık bıraktınız

(17.01.2018)

ÇEYREK AVLUDA

KAPLAN

SİNA AKYOL İÇİN

Gün ışımadan girdik.
Heybe alacaktık, unuttuk.
Ay gökteydi.

(Bigadiç'in yarısına gittik.)

Yol kenarı sazlıktı, durduk.

Acele! Beni bırak, beni terk et,
bana bir yalnızlık dök.

Ay güne karıştı.
Şenlikli bir pazardı.
Taş yollar tıklar tıkırdı.

(Bigadiç'in tamamına gittik.)

Çeyrek avlularda dinlendik.

Baştan başa dizildik
baştan başa serildik

güveç ve helva kokusu sardı

sardunyalı avluyu
salyangozlu avluyu
begonvilli avluyu

dönemedik, kaldık.

UZUN ARALARDAN ŞİMDİ

YENER ÇETİN

Ah, balmumu sevdalar, ileri geri düşler
Kız kıza dedikodu dinginlikleri,
Öyle hatırlı gülüşlere seriyorum sizi

Yüreğim yerinden düşecek şimdi
Onu korumanızı, onu kuşatmanızı
İstediğim serinlemelere vurun beni

Ah, unuttuğum aydınlık yeminleri,
Az önce karanlık, kuyuya şöyle bir baktı
Ben, derinlerinde yağmur ölüleri

Eski metinlerde arayın beni, tam vakti
Uyuma yakın düşlerle iş tutarım
Bana unuttuğunuz anılarınızla bakının

Beni açık edin bahar çiçeklerine benzer
Unuttuğunuz yerden başlatın beni
Yalnızlığım benim, bu aralar hurdalık

Uyutun ama kendimle bırakmayın beni
Seviyorum sizinle geçinen her şekli
Sayenizde katlanabiliyorum düşüncelerime

İçimde ılık bir yaz günü, hepiniz.

Aforizmalar-5

Beklemek Üzerine

SENCER BAŞAT

Meslek Bekleme Süresi

Avukat	Hele adli tatil bitsin de...
Bankacı	Yarın/öbür gün... Hızla ödeyebiliriz.
Berber	Lütfen bir saat (gezindikten) sonra.
Dilenci	Üç namaz vakti yetiyor abicim.
Doktor	Kafanız kırılmış ama, randevunuz var mıydı?
Kalaycı	Çabucak satıyorum. Antika bunlar artık.
Kebapçı	Bitti ama, yenisini boğazlatıp yaptıralım.
Meyhaneci	Her akşam hem gelmelerini hem de gitmelerini.
Mezarcı	Öğlene mi, ikindiye mi?
Patron	Biz sizi ararız.
Piyangocu	On günde bir efendim.
Sekreter	Ay bir saniyeee!
Sıvacı	15-20-25 gün arası beyim.
Şair	1000'inci TV kanalı açılınca tanıtacaklar.
Taksici	O tarafa gitmiyorum. Ben bekliyorsam sen de bekle
Tefeci	İpotek hazırsa hemen.
Terzi	Valla, önümüzdeki ay. Kaçınıcı provanızdı?
Trafikçi	Kırmızıda fırrt, yeşilde de fırrt!
Yayıncı	Yeni okuyucu kuşak doğup gelince...
Yönetmen	Her akşam BİZİMKİ'NİN YERİ'ne yavrum.

(Neci isen, bu satırda da sen dalganı geç.)

NOT: Çamaşır makinesi "Uzun Program"da üç saat bekletiyor.

seni sevmelerin kollarında

FİLİZ KALKIŞIM ÇOLAK

kundağından çözülüyor ebemkuşağının körpe sevişmelere kırılanmış gülüşler
gözleri henüz açılan gök bebeğin bakışlarından damlıyor
gündönümüne sızan karanlığıma gözlerin
ve sen sevgili sen yeşil sürmelerinden kıyılarımin
mavi esintili sevişlere akıyorsun

kıkırdayan koynunda suların kanadı ıslanmış kelebeklerin
pudralı suskuları
üç günlük düşlerin ısırılan yanaklarında çürüyen bakışları gün sızısının
pamukçuklar terleyen avuçlardan ayrılan perdesi parmakların
rimeli akmış ipek kıza şaşkınlığı ah! beyhude sabahların
"şimdi nasıl sevmeli seni neresine yatırmalı vaktin"

bak salmış kendini gök eteklerinden
gece bir yanda gündüz bir yanında kolların
yüzünü kapamış gülücük belasında kızancıkları dalların
kınından çıkan kirpiklerinde aşkın deli dansı
yanıyor kıvrımlarında fuşya baygınlığı
kıskanç döngülerinde bukleleri alazlarımin
ah!tendeki hazzı sana kavuşmaların
ahuzar dudaklarda seremonisi çizgi çizgi
civıldıyor köklerimde nilüferler
alıp beni benden bakışlarının doğduğu yerlere sürüklüyor

ah!seni sevmelerin kollarında
yanağı ballısı peltek rubaisi
içip içip aydınlığında aya susadığım
dürtülerinde olmalara ekşidiğim
iniyor ince belin oyuğuna geceli saçlar
kırmızı telaşesi yakamın paramparça
hele çıkartsan başını çimdiklerinden güneylerimin
ah!geceye daha neler neler olacak!

FETUS

VERDA ORAL

Yananın da artık yanmaktan zevk aldığı
Bir cehennem
içinde
Yeni dünya maymunları
Ortak ataları para olan
İnkâr edilemez bağlarıyla insanın

Düştü!
Derken evrildi teninden
O cenabeti kendine has

Verdi birliğini
Kendi formunda
Karaca mor necasetten

Sıçradı
Kozmik tohum
Tecelli etti
Yanlış giden bir deneyde
Onlar aynı anadan türeyen

Kumruların birbirlerine sokulmasıydı oysa
Aslında her şey
İçinde matematiksel hiçbir açılımın olmadığı,
Basit bir düzlem

Hayat

Nasıl da dönüştü?
Kus kus bitmeyen
Aynı karından geçtiğimiz o sürüntüye

Nasıl oldu bu?
Nebula tozuyla başlayan öykü;
Son halka maymunlarken,
İlkel torbacılara dönüşen

o yokuřta

SEVGİ EROL ÖÇAL

*isimsiz bir bakıştı
düşünceli gözlerinden o yokuşa yayılan
adı olmayan bir sevinin yüreğı ısıttığı
yıllar önce o şehrinsoğuk güneşine nispet
bulutsuz mavi göklerin uçurtması
gözlerin sorguda bir aşkın kaçak sürgünü
derininden akan hüznün tutuklusu
bakışın asılı o yokuşta zamanın asiliğinde
türkülerin bıçaklanmış mısralarında üşüten
izi çizik özü eksik
kaybedilen ne varsa kalan o yokuřta
okul yollarında çocukluk mahlesinn
sokakları çıkmazda
aşkları prangalı*



Yolun ardında bir tünel

M. BARIŞ GÜMÜŞBAŞ

*tünelin sonunda bir sazlık,
sazlığın ötesinde bir deniz,
denizin dibinde bir balık,
balığın arkasında bir ada,
adanın üstünde bir orman,
ormanın içinde bir ağaç,
ağacın üstünde bir kuş,
kuşun ağzında bir böcek,
hepsinin üstünde bir güneş,
tünelin başında bir ben,
benim aklımda sen vardın.*

5 Haziran 2017

SÖKÜĞÜNÜ DİKMEKTEN BIKTIM YAŞAMIN!..

HIZIR İRFAN ÖNDER

*Gurbette olmanın hüznünü tattım
Kim ağlayabilir ki yürek d/olmadan?..*

*Var olmaktan fazladır elbette hayat
Miadı mı doldu yoksa ölümlerin?..*

*Bilemedim c/ezaevi mi kentler
Ya da masumların çilehanesi mi?..*

*Öfkem dinamit gibi
Kendimi nasıl kontrol edeyim ki?..*

*Söküğünü dikmekten bıktım yaşamın
Ölümü bildiğim kadar hayatı bilemedim!..*

çiçek dürbünü

MELİH ELHAN

*bir çiçek
kokusunun gölgesi
düşer pencereye
uçucu/geçici*

*kitabın arasında
unutulan çiçek
bıkar mı?
hep aynı sayfayı
okumaktan*

*melisa
kokusunu uzatır
geçerken sokaktan*

*korkuluğa tutunup
çektik kendini balkona
mor begonvil*

*düştü üstüme
beyaz bir koku
bırakınca nefesini
yasemin*

SOLUK GÜL YAPRAĞI KEDERİN

M.GÜNER DEMİRAY

Aşkın vardı

Sarp geçitlerde soluk soluğa

Sıcak rüzgârların kaya gibi savurduğu,

İncinen körpe dal yaprağı gibi aşkın vardı

Suskun ve sancılı,

Seraplarda bir öksüz mahzunluğu aşkın...

.

Ah, dağlar oynatan acılarından biliyorum

Derin düşüncelere yaslandığını,

Kum saatini koymuşlar güneşe

Kıvamını aşmış pıhtılardır

Dökülür tenine,

Artık kimse görmez gözlerindeki feleği,

Çünkü dağlamıştır umudu

Boşlukların doğurduğu ateş dikenini...

.

İçimi kemirir durur hüzün bakışların,

Yazgımın hangi telinden tuttun bilemem,

Güneşi ne denli içse de gök yine bulanık!

Ey sonbahar yüzlü gül!

Bir türlü yazamadım adını yüreğime

Ulu zamanların günbatımına koydum seni.

Bir ham meyve çağıdır sürer terk edemediğimiz;

Bundan, yabancılaşmış bir tavrın büyümesi içimizde,

Sen insanları yaşarsın sus pus,

Belli ki, hep sönük ve gölgelidir ışığı

Kalbindeki deniz fenerinin,

Şimdi sen kanatsız bir serçesin;

Bu yüzden

Soluk gül yaprağı kederin!

Aralık 2023

Assistens Mezarlığı'daki Tenten

*Tenten'i en son gördüğümde
Assistens Mezarlığı'nda oturuyordu.
Bisikletteydim, selamlaştık
ama durmadım -
nereden bilebilirdim ki
onu son kez gördüğümü.
Ara sıra biraz konuşurduk,
göllerin kıyısında
ya da Ravnsborggade Caddesi'nde buluştuğumuzda
o her zaman kadınları, çekiciliğiyle
bastonunu oynatarak eğlendirirdi
ve trafik hakkında yorum yapardı.*

*Şimdi orada tek başına oturuyordu, kadın falan yoktu.
doksanlı yaşlara gelindiğinde böyle olur
arkadaşlarınızın çoğu tabutun içine uzanmıştır.
Sanki biraz vatan hasreti çekiyor gibiydi,
belki son yolculuktan önce rotayı incelemek için gelmişti.
Eylül ayıydı, kuşlar sessizce uçuyordu.*

*- Merhaba Palle, diyerek bisikletten bağırdım.
Bana doğru baktı, gözleri parladı
sonra sopayı kaldırdı.
- Merhaba merhaba, diye bağırdı ve el salladı.
Tenten'i en son o zaman görmüştüm.*

Not:
Palle Huld (1912 - 2010), Jules Verne'in doğumunun 100. yıldönümünü kutlamak amacıyla Politiken Gazetesi'nin düzenlediği 44 günlük dünya gezisi adlı yarışmayı 15 yaşındayken kazandı. Bu geziden geri döndüğünde coşkuyla karşılandı ve ardından "Palle ile 44 Günde Dünya Gezisi" kitabını yazdı. Birçok dile çevrildi ve Hergé'ye Tenten karakterini yaratması için ilham verdi.

havadan sudan topraktan

NECATİ ALBAYRAK

geçmiş aslan yelesine asılı sayılan içi boş teneke ritminde
kusandı ürküten çığlığını

oyunsuz büyümüşlerin iri yumruk ellerinden atılan düğümlere
örümceklerin ağları gerisine çekim sevgiden kopukluğa sökülmüş
iplerinden sarsıntı

köşe başlarına çivili kapanlarında paslı duruşların keskinliğiyle
çıkamaz budayıp da ağaçlarını
hırçın rüzgârlarla bileyip körlüğü gölgesi yontulan ilk

engel tanımazlıkla duvarlar öğrendi karanlıklar tortusundan anımsayıp gücünü
sokakları dar kılan eşkıyanın böldüğü uykularla zehre yorulan kâbuslarda
kaç zıkkım gecede şehre çökendi boşluğuna tenden kementler geçirilmiş

taşlarda bırakıp yorgunluğu iki su yıkansam
silinesi yazgısında alnımın köpürmeyip kanımdan
açılmayan iz*ler yürümüş parmaklarımdan koparıp tırnaklarımı
hasadıyla kısa tutulmuş ömrümün etime batan uzun kıvrak
tozlu yollarından arınsam keyifle büküp ezdiğim ki
hiç kırmak istemiş değilken kimseleri
en çok bana benzeyenlerden çektiğim hâlde
farklı olduklarına kanan kaçışlardan besleyerek uzaklığı
kedi kuyruğuna bağlandı sandığım boynumu unutarak

*(parmak uçlarında havadan sudan topraktan
nem kapmışlık mı var

dudaklarımdan bırakılacak izlerin yükü mü olur
ne de fazlalığı

dokunuyorum her birine
aşkla ayırt etsinler diye adını)



CAZ KEDİSİ

ŞİİRLİ KÜLTÜR DERGİSİ

Ocak Şubat Mart 2025



twitter.com/CazKedisi1



facebook.com/groups/cazkedisisiirdergisi



instagram.com/cazkedisidergi/



[spotify.com/caz kedisi şiirli kültür dergisi](https://spotify.com/caz-kedisi-siirli-kultur-dergisi)

YAYIN YÖNETMENİ: HALİM YAZICI

YAYIN KURULU: DEVRİM DİKKAYA, HALİM YAZICI, SARP KESKİNER

TASARIM, REDAKSİYON: M. ÖZGÜR MUTLU

YAZIŞMA ADRESİ: CAZKEDİSİDERGİSİ@GMAIL.COM